

מסכת ברכות פרק א – שיעור ו

מראה מקומות

- מגן אבות למאירי – הענין האחד עשר
- סוכה דף ג. ומחלוקת רי"ף ורא"ש באוכל בסוכה גדולה וראשו ורוב גופו בתוך הסוכה ושולחנו בחוץ אי קי"ל כמ"ש דליכא קיום מצוה
- רמב"ם פרק ו הלכות סוכה ה"ח (והרא"ש פליג שיש כח ביד חכמים להפקיע)
- רמב"ם פרק א הלכות ברכות ה"ה
- רמב"ם פרק א הלכות קריאת שמע ה"ז ובהגהות הרמ"ך שם
- עיין או"ח סימן סח

הענין האחד עשר.

בענין קריאת שמע של ערבית ראיתי לאותם תלמידים שהזכרנו שהיו מאחרים קריאת שמע של ערבית והיו מתפללין עם הצבור בבית הכנסת תפלת ערבית בלא ק"ש ואז"כ היו קורין את שמע בברכותיה בבתייהם אחר צאת הכוכבים בלא תפלה. ובאמת שמגדולי קדמונינו שבנרבונה היו נוהגים כן כמו שנזכר בקצת תדושיין של זקננו הגדול הרב אב בית דין ז"ל ומקצת זקנים שהיו שם על פי לקוטיין שהיו בידם מרבינו האי גאון ז"ל (א), ומתוך כך היינו אף אנחנו מניחים להם מקום בכך. ולא עוד אלא שהיינו משבחים אותם במדה זו, אלא שלא נתפייסו בכך עד שהיו אומרים שלא היינו אנו יוצאים ידי קריאת שמע של ערבית כלל והיו מגלגלים עלינו מה שאמרו בירושלמי (ירושלמי ברכות ריש ה"א). הקורא קודם לכן לא יצא, אם כן למה קורין אותה בבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה.

נמתי להם אי"כ למה אין אתם קורין אותה ג"כ בבית הכנסת כדברי הירושלמי עד שתהיו קורין אותה בבית הכנסת קודם ערבית ואחר כך תהיו חוזרין וקורין אותה בבתיכם.

השיבו שבזמנים הללו נוהגים להתפלל מנחה וערבית בפרק אחד והרי תפלת המנחה סמוכה לה ואין צריך עוד דבר אחר לסמוך לו את התפלה, אבל בימי רבותינו לא היו נוהגים להתפלל סמוך לערבית ונמצא שהיו צריכים לומר קצת דברי תורה שיעמדו לתפלה מתוכה, והיו רגילים לקרות את שמע כעין שאנו אומרי אשרי קודם תפלת המנחה וקודם תפלת המוסף, והיו קורין אותה בלא ברכות (ב).

נמתי להם ואם זהו הטעם לק"ש למה לא יקראו אשרי כדרך שעושין בתפלת המנחה ותפלת מוסף? ועוד אם שלא בברכות היו קורין אותה, מה מקום לשאול למה קוראים, יקרא ויקרא ואין קפידה בדבר, אחר שאין קורין אותה בברכות. אלא במחילה מכבודכם לא עלה פי' הירושלמי בידכם כראוי, שזה שאמרו שהיו קורין אותה בבית הכנסת, בברכותיה היו קורין אותה, ומה שאמרו כדי לימוד בתפלה מתוך דברי תורה, פירושו מתוך הזכרת גאולה שבברכה אחרונה, כדי לסמוך גאולה לתפלה, וחראיה שהרי אמרו שם (ירושלמי ברכות פ"א דף ג' ע"ג.) ר' יוסא ור' אחא נפקין לתעניתא בעין צבורא מקרי את שמע בתר תלת שעין ור' אחא בעא ממחיא בידיהון ואמר ליה ר' יוסא ולא כבר קראו [אותה] בעונתה, כלום קורין אותה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה, אמרו ליה מפני ההדיוטות שלא יאמרו בעונתה קורין אותה. והענין הוא שקראהו בהנץ החמה, אלא בתעניות אחרונות של גשמים היו מאריכין בבקשות ותוכחות, וודאי דוקא אחר קריאת שמע בברכותיה, שהרי זמנה בהנץ החמה והיו מאחרים לתפלה מצד אותם הדרשות, ואחר שסיימו אותם הדרשות והיו רוצים לעמוד בתפלה, היו באים לחזור ולקרות את שמע בברכותיה כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת, ר"ל לסמוך גאולה לתפלה, יהיה ר' אחא מוחה בידם, וא"ל ר' יוסא ולא כבר קראו אותה בעונתה, כלום קורין אותה עכשיו

(א) עיין מפתח לתשובות הגאונים לר"י הכהן מיללער צד 208 שצ"ח שם המקורים. (ב) וכן דעה ר"ח בתוס' ברכות ב' ע"א ד"ה מאימתי בסופו.

אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת, והרי בזו כמה דברי תורה נאמרו בדרשות ותוכחות שמתוכם היו ראוי לעמוד בתפלה, אלא שפירוש' לסמוך גאולה לתפלה שכבר הפסיקו לאותם הדרשות, והיו רוצים לחזור ולקרות בברכות כדי לסמוך גאולה לתפלה, ונמצאת קריאה ראשונה לצורך קריאה בזמנה, ושניה לעמוד בתפלה מתוך ד"ת, ר"ל לסמוך גאולה לתפלה, אלא שמיחו בידם מפני ההדיוטות שיהיו חושבים שיהא קריאה בזמנה וראוי לדחות סמיכת גאולה לתפלה מחשש זה, ואף בזו נוהגים היו לקרותה בברכות קודם צאת הכוכבים, אחר שהוא זמן תפלת ערבית כדי לעמוד וכו', והיו חוזרין וקורין אותה בברכות בבתיהם אחר צאת הכוכבים לצאת ידי חובה, ונמצאת קריאה ראשונה שבבית הכנסת לסמיכת גאולה לתפלה, ואחרונה לצאת ידי קריאה בעונתה, וא"כ אף אתם היה לכם לקרותה בבית הכנסת בברכותיה לסמוך גאולה לתפלה, ואע"ג דסמיכת גאולה לתפלת ערבית פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי (ברכות ד':) ולר' יהושע מיהא לא בעינן מסמך גאולה לתפלה בערבית הלכה כר' יוחנן, ואעפ"י שכלל מסור לנו מפי הגאונים הלכה כר' יהושע (ג), מכל מקום הכא שאני דתנא כותיה דר' יוחנן, ועוד דטעמיה מסתבר טפי, דטעמא דתפלות באמצע תקנום דקאמר ר' יהושע לא מסתבר, שברכות ק"ש שבת הם ורצוי, וק"ש הוא ענין יחוד וקבלת עול מלכות שמים ועול מצות וראוי להקדימן ולעמוד בתפלה ושאלת צרכים מחוכם, ואף אתם היה לכם לעשות כן, ואף קצת חסידים שבגלילותינו נוהגים כן, שקורין אותה בברכותיה עם הצבור בבית הכנסת ומתפללין, ובלילה חוזרין וקורין אותה בבתיהם בברכותיה לצאת ידי חובת קריאת זמנה ויצאו בכך ידי סמיכת גאולה לתפלה וידי קריאה בזמנה, ואף אני כמה פעמים אני נוהג כן.

השיבו אם כן הרי אחת מהן ברכה לבטלה ועברת על לא תשא וגו'.
 גמתי להם אין זו [ברכה לבטלה], שכל ששקעה חמה ספק לילה הוא, ושמו' זמנה הוא ואין מעבירין בה, ושמא אינו זמנה וחוזר וקוראה, וראיה ברורה לזה מה ששאלו בירושלמי (ירושלמי ברכות בריש פ"א), ספק קרא ספק לא קרא מהו שיחזור ויקרא, נשמעינה מן הדא, הקורא קודם לכן לא יצא, ולמה קורין אותה בבית הכנסת כדי לעמוד וכו' וקורא קודם לכן לאו ספק קרא הוא, בתמיה, כלומ' שהרי הוא ספק זמנה ספק אינו זמנה, הרי למדת ספק קרא ספק לא קרא צריך לחזור ולקרות, וכן קרא בשעה שהיו ספק אם הוא זמנה אם לאו, ואם [כן] אף אתם היה לכם לעשות כן ושלא להפקיע סמיכת גאולה לתפלה לכתחילה, או שהיה לכם לנהוג כמו שנוהגים מקצת חסידים שבגלילותינו, לילך בבית הכנסת לשמוע קדיש וברכו, ואינם לא קורין ולא מתפללין, ואחר צאת הכוכבים קורין ומתפללין בבתיהם ויוצאין ידי שתייהן, ר"ל ידי קריאה בזמנה וידי סמיכת גאולה לתפלה, ואף אני נוהג כן, דודאי כל אחד מאלו מנהג נאה, אבל מנהג שלכם אע"פ שמקצת זקננו הגדולים היו נוהגים כן, אינו מנהג נאה, חדא שהוא משנה להקדים את המאוחר ולאחר את המוקדם, ועוד שנמצא מפקיע סמיכת גאולה לתפלה, ואחר

(ג) וכן ספק רב עמרם ועיין תוספות שם ד"ה אמר ר"י.

שהדברים נראים כן ושהירושלמי כך הוא פירושו, למה אתם מקילים שלא לאומרה בבית הכנסת ונמצא חומר שלכם קורא (ד), אלא שעיקר הדברים כאחד משני דרכים אלו שהוכרנו.

ולא עוד אלא שאף העושים כן, אע"פ שאין חזרין וקורין אותה בברכותיה בבתיהם, אין לכם להחזיקם כטועים כל כך, שאע"פ שאין זה עונתה בבירור, ואף על ק"ש שעל מטתו (ה) אין לסמוך הואיל ואינה בברכות, וכן שאין קורין בה אלא פרק אחד, מ"מ סומכים בה לקריאתה בומנה, על מה שבגמרא (ברכות ב':) הוזכרו הרבה זמנים בזמן ק"ש ואחד מהם משקדש היום בערבי שבתות והוא משנשקעה החמה, ואע"פ שסתם משנתינו עד צאת הכוכבים, הרי אמרו בגמרא' לדעת קצת דמתני' ר' אליעזר, ועוד שיש להקל בכך מפני שהיא שעת הדחק מכמה אנפי, ^{אוצר החכמה} ^{אוצר החכמה} חדא טורחא דציבורא שנכנסו שם לתפלת המנחה ואם יתעכבו עד צאת הכוכבים או שיצאו ויחזירו יהא להם טורח יותר בכך, וא"ת שלא יתפלל שם ערבית אלא בבתיהם, תפלת הציבור חביבה, ועוד שמא יבואו לידי מכשול להעבירה מכל וכל ועת לעשות לה' וכו'.

ועוד שהרי מצינו כיוצא בה במשכים לצאת, שקורא משעלה עמוד השחר אע"פ שאין עקר זמנה עד הנץ החמה, הואיל ויום הוא, ומשתשקע החמה לקריאה של ערבית היא כקריאת עמוד השחר לשחרית, ועוד שאף נוסח הברכות מלמדנו להקל בכך, שאין נוסח הברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות את שמע, דומר הואיל ואין זה זמנה אין כאן וצונו והיא ברכה לבטלה, אלא ענין הברכות היא ספור סדרי הערב היום בראשונה, ושבת של תורה בשניה, ועניני גאולה בשלישית, ודברים אלו יש להם משתשקע החמה ואין כאן טעות ואין כאן שבוש, ועד שאתם תמהים עלינו, בואו וצוחו על רבינו יעקב ז"ל שלשטתו כל שלפני שקיעת החמה ודאי לא יצא, ואע"פ שזמן תפלת ערבית אף בתחומה של חמה ומפלג המנחה ולמעלה כמו שהחבאר בברכות פרק שחר, (כ"ו.) בקריאת שמע ודאי לא יצא שבזמן שכיבה תלאה הכתוב, ואין זמן שכיבה בתחומה של חמה לעולם.

ומ"מ רבינו יעקב סובר שכל שהוא מתפלל ערבית קורא את שמע בברכותיה תחלה אף בתחומה של חמה, והרינו כותב לכם את לשונו אות באות וז"ל: על המאחרים להתפלל עד לאחר סעודתם לקרוא את שמע, עוברים הם על דברי חכמים כדאיתא בריש מסכתא אבות [ברכות] (ברכות ד':) שלא יאמר אדם אוכל קימעה ואישן קימעה, וכן המאחרים עד שתחשך וקורין ומתפללין ואוכלים לא יפה הם עושים שנראים כעושים אותו חול אחר שעשאהו קודש ומנהג אבות חורה היא בכל שהלכה רוספות (ו) וראיות יש, לקרוא את שמע ולהתפלל משעת אחת עשרה חסר רביע, דהיינו שעה ורביע קודם הלילה דאיכרא ערב לגבי ק"ש ותפלת ערבית דהלכה כר' יהודה ודיקא הלכה כותיה, מדרב צלי של שבת בערב שבת (ברכות כ"ז.) ואמוראי ותנאי טובא, מכלל דמההיא שעתא ערב הוא לק"ש ולתפלה, ומתניתין דריש ברכות (כ"י) דיהב שיעורא משעת צאת הכוכבים

(ד) כן בכ"י ובלי ספק צ"ל קולא. (ה) זו דעת רש"י בברכות ב' ע"א בפ"י המסנה.

(ו) ירושלמי טאה ע"ז כל הלכה שהיא רוספת בב"ד ואין אתה יודע מה טובה צא וראה מה הצורך נהג ונהוג.

ר' אליעזר הא אתי נמי כמאן דאמר עני וכהן חדי שיעורא הוא ולית הלכתא כותיה אלא קיימי לן כר' יהודה דהכא דקאי כר' מאיר דפרקא קמא (שם ע"ב) דיהב שיעורא משעת טבילת כהנים, ור"י לא פליג עליה אלא דבין השמשות דיליה שלשה חלקי מיל וטבילה קודם לכן, דהיינו יותר משעה ורביע, אבל אי לא הכי לא היה פליג. ועליה קא מהדר לר' מאיר והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים, ואהדר ליה וכו' וקימא לן כרב דצלי של שבת וכו' וכן לחול וכ"ש לכתחלה נמי, וקימא לן כר' יוחנן דקורא את שמע ומתפלל, ומדברי שניהם נלמוד. ואע"ג דקאמר (שם כ"ז). דעבד כמר עביד דמשמע דוקא דיעבד האי עבד לכתחלה הוא, מדקאמר בתרויהו עביד, ופרוש רבנו חננאל ז"ל בס"ק שחר דכי היכי דרב צלי של שבת בע"ש ושל מוצאי שבת בשבת כך היו מתפללין אף בחול, ורבותא אשמיעינן דאפילו מקודש לחול ומחול לקודש היו מקדימין להתפלל וכן נראה, ואף המנהג כן ועל דא אנא סמוך והמשנה גקרא הדיוט. ומעניות דעת הם עושין תורה כשתי תורות ומחמירין בקלות ומקילין בחמורות, וכו' יוחנן קיימא לן דאמר ק"ש ואח"כ תפלה, ולא כר' יהושע בן לוי דאמר תפלות באמצע תקנום, (שם) דהא תניא כותיה דר' יוחנן, ושעה ורביע או פחות יש לצמצם שלא להקדים יותר משעה ורביע ותאי דפריש בירושלמי (ברכות בריש פ"א) ורבנו שלמה ז"ל מייתי לה בריש מכילתא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו וכו', ההיא לדעת המשערים (שם בירושלמי) לצאת הכוכבים נאמרה, ואנו על תלמוד שלנו נסמוך כמו שפירשתי שיותר להקדים שעה ורביע בין לק"ש בין לתפלה, עכ"ל רבינו יעקב (ז). ואע"פ שאין אנו נסמכים עמו (מ"מ) לצאת ידי חובת ק"ש בתחומה של חמה מ"מ נסעדים אנו בה למשקיעות החמה ואילך, וכן לחיוב סמיכת גאולה לתפלה, ולהראות לכם שהוא חולק עמכם במדה גדושה יותר ממנו, והדברים ברורים.

הענין השנים עשר

נהגו בנות זריות בגלילותינו אלה ע"פ חכמי הדורות הקדומים שלא לאכול פולים ועדשים שלא בבדיקה אלא שאין מחמירות בבדיקתן כל כך, והוא שהעדשים בדקתן קלה אצלם, מפני שאין להם בדיקה ביד אלא אם העדשים ישנות נותנות אותן במים והנקובות צפות למעלה, והחדשות אין חוששות להן בבדיקה כלל מפני שאין התלעתן מצויה, ובפולים החדשות אע"פ שלפעמים מתליעות רחשים דקים במחבור, אין חוששות בבדיקתן מפני שהתלעתן דבר שאינו מצוי כל כך, אבל משנתישנו הפולים מטעינות עצמן לבדקן, מהן שבדקות אותן לנקוב הפולים אחר שנתגום במים ורככום לרשום בכל מקום שמוצאין שם רושם של רחש

(ז) עיין שיטת ר"ת בתוס' הנ"ל ועיין בפרט בספר ראבי"ה לברכות (הוצאת ר' ח' ג' דמביצר) דף א' שמביא שיטת ר"ת באריכות וע"ש הגהות המו"ל שציין את המקורים.

א) נכוחות יא. לקמן ז:
ב) עירובין ג: ג) ולקמן
ד) עירובין ג: טוספ'
ה) פירקין ז' ה"ב (א טו)
ו) עירובין ע"א: ט) שם
ז) שם (א טו)
ח) ברכות נ"ב: ט) שם
ט) מעשרות פ"ג ה"ג
י) כתובות מד ע"א.

גילוי הש"ס

[מנח"מ תוס' ד"ה לא
נצרכה וכו' אבל לא הייתה
רצה שצעה טפחים. רק
שצעה טפחים וכו']
הגילוסף הכותב: מנ"ח
ו"טו ות"י:]]

ליקוטי רש"י

בי"ש פוסלין. דלא
למשמש ענין ולקמן ז:.

הגהות וצינונים

א) צ"ל בקישונית
(וכ"ה בכת"י הדפוס)
דק"ט: ט) ס"א אמר
רב הונא (ג' ליון), נראה
שכתבו שצ"ל ס"א אמר
רב שמואל בר יצחק
אמר רב הונא (כ"ה)
בבב"ל המאור לקמן ז
ע"ב וברא"ש סי' א וע"י
בער"ל לעיל ב ע"ב ד"ה
דמו (סבר): ג] כתי'
ש"ה: ד] יש להוסיף
ז] וכו': ט] צ"ל
דקישונית קטנות
(רש"י: [1] ג'ל דמתיבת
על מוקם השלחן (נני)
רש"י: [2] מתיבת י"ל
עד עלי נראה ליאת
בדפוס"ר ונוסף ע"פ
מהרש"ל דפוס"ר: ט] צ"ל
על מוקם השלחן (נני)
צ"ל [3] וצ"ל וכו':
וכ"ה בתוס' הרא"ש:
(בית יצחק, ענין וליקוטי
וספר בנייה לכן איש
ח): צ"ל וכו': רובו
ושולחנו ר"ש רדב"ש
גנוז (וסף): ט] ע"י לוקט
מפרשים: ט] וכו':
שבעה כצ"ל בגי' וט"ז
רסי' תרל"ד ע"ש (גליון)
וכ"ה בתוס' הרא"ש:
ט] צ"ל עבדין:
ט] צ"ל ושבח (גליון):
ט] לקמן במשנה (כח
ע"א) וכן בברכות ט
ע"א) לא גרסין שחלה"
וע"י ערלי"ג: ט] בדפוס"ר
ליאת ליתובת אלו
"ומקו"ן התם הדלכה"
כרבי יוחנן החורוני"
ובתגרות מראה כהן כתב
שצ"ל ומשפט התם
דהצ"כ כבית ה"ה
וע"י די דוד וערלי"ג:

סוכה

פרק ראשון

סוכה

ג.

משום אוירא. רוח שהוא^א שולט בה מפני החום: אלא למו"ד בקמנה
פליגי. אבל גדולה אפילו רצון מודו: ובי דרבה של מלכה^ב. והלא
נערומה ומשרתיה מסוכים עמה: לקישונית שבה. סוכה גדולה
לני מסוכת וקישונית קטנה^ב צמחה לניעות^ב והיא צקישונית ימצא

לא נצרכה אלא לקישונית שבה. מה שדחק צקישונית לרז חנן
זר רצה מה ראה לרזי יהודה הא אי אפשר לשצעה צנים
שצעה טפחים לאו פירכה היא דלימלא ארוכה טוצא אבל לא הייתה
רצה^ב שצעה טפחים וצניה צאוחו אורזן הוו יתבי:

דאמר

תוון מינה בו'. נקדר
רז עמרס פסק שצעה מקומות
הלכה כצ"ש חדל האי דסוכה לריכה
שמהא מחוקת ראשו ורוצו ושולחנו
ואידך צמנחות פרק התכלת (דף מ.
וש) גזי סדין צלילית צ"ש פוטרין
צ"ה מחייצין עוד לש"כ כמה חוטין
הוא ותון צ"ש אמרי ד' וצה"א ג'
עוד התם כמה תהא משולשת צית
שמאי צאורמיס ד' וצה"א ג' צבל בני
עבדי^ב כצ"ש ואידך צמסכת צרכות
פרק אלו דברים (דף נ"א): צש"א
מכדנין [את] הצית ואח"כ נטולין לדים
ואמרנין צגמי^ב צבוליה פירקין הלכה
כצ"ה זר מהך עוד התם צסוף
פירקא גזי מי שאלו ושה"ב ולא צירן
דמייתי צגמרא^ב עוצדא דרצה זר זר
תנה דלשכח יונה דלעצא ותד תלמיד
דעבד כצ"ש ואשכח ארנקי ואידך
תלמיד דעבד כצ"ה ואכליה אריה
וקנת קשה הא דקאמר התם צבוליה
פירקין הלכה כצ"ה זר מהך ושמה
משום דצ"ה נמי מודו דלכתמילה
מיהא עבדין כצ"ש ועל מה שפסק
צהך דהכא כצ"ש אין להקשות מהא
צאמרנין פ"ק דצרכות (דף נ"א) דלמר
רז יוסף עשה כדברי צ"ה לא עשה
ולא כלום ומייתי צריה משה' מילתא
דסוכה מעשה צריה יומאן החורני
שחלה^ב והלכו זקני צ"ש וזקני צ"ה
לצקרו ומצאוהו שהיה יושב ראשו
רוצו צסוכה ושולחנו צתוך הצית
אמרו לו זקני צ"ש א"כ היית נוהג
כל ימיך לא קיימת מלות סוכה כל
ימיך ומסקינן^ב התם דהלכה כרבי
יומאן החורני דהיה פלוגתא צסוכה
גדולה כדמסקינן צצמתי פליגי
צשהא הלכה כצ"ה אבל הכא צסוכה
קטנה וצהא הלכה כצ"ש מיהו
שמעתין דהתם תימה היכי דייק מינה
דעשה כצ"ש לא עשה ולא כלום
דראה דמייתי שצעה כצ"ה מיירי
ועוד וכו' לרזן ראה על זה היכא
דהלכה כצ"ה ששם עשה כצ"ש לא
עשה ולא כלום וצ"ל דליתרין התם
לציתוי היכא דצ"ה מתמירין מדרבנן
וצ"ש מוקמי לה אדאורייתא ולא
ידי חוצתו אפי' מדאורייתא כדלשכתן
לצ"ש היכא דיתבי אפיתחא דמטללתא
דגורי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרני
לא קיימת מלות סוכה מימיך דאפי'
מדאורייתא לא קיים ומדצית שמאי
שמעע לצ"ה: בית שאין בו ד'
אבות. צירושלמי^ב תשיב שאין טוצל
לענין פתח צית אצ של נערה המאורסה^ב:

א א מ"י פ"ד מהלכות
סוכה הלכה א סמג עשין
מנ טוש"ע א"ח סימן תרל"ג
סעיף א [רז אלפס פ"ב צ"ד דף
רמ"ג]
ה ב מ"י ש"ס טוש"ע שס
סעיף ד:
ג א מ"י פ"ו מהלכות
סוכה הלכה ב סמג
עשין כז טוש"ע י"ד סי'
רפו סעיף י':
ד מ"י פ"א מהלכות
רוח הלכה א סמג עשין
ע"ב:
ה ה מ"י פ"ד מהל'
טווחל צרעת הלכה ו
סמג עשין רל"ג:
ו ב"ו מ"י פ"ב מהלכות
שמהל' ה"י י"ב סמג
עשין קד':
ז א מ"י פ"ו מהלכות
מלכס ה"ה סמג עשין
קד [על דהיינו אלו מן אות
ד' עד כה היתה אלו מן אלפס
ועירובין פ"ו דף קנ"ו. ועוד
צ"ב פ"א דף ק"ק ועוד:
צהלכות מוחה דף ע"א.]

רבינו הננאל

פליגי וכו' דרך מלכה
לישב בסוכה קטנה ושניין
בסוכה שהיתה עשירה
קישונית הייתה כו'.
ואסיקנא הלכתא צריכה
שהתא מחוקת ראשו
ורוצו ושולחנו אמר לה
ר' אבא מני הא דא' רב
הונא בי"ש היא ולא תוון
שהיה ראשו ורוצו בסוכה
ושולחנו בתוך הבית בית
שמאי פוסלין ובי"ה
כמשירין וייקת מינה הנה
בי"ה כמשירין אע"פ
שאנה מחוקת אלא ראשו
ורוצו בלבד ובי"ש פוסלין
וכן בסוכה קטנה פליגי
אזכרן דיתבי אפומא
דמטללתא ושולחנו בתוך
הבית. ואוקימנא לעולם
בסוכה גדולה. (וכי
דאמרין) [ודיקא נמי]
מדקמני [במשנתנו מי
שהיה ראשו ורוצו ולא
קתני מי שהיה בסוכה
שאנה מחוקת אלא ראשו
ורוצו. ודתינן להאי סברא
משום] דקשיא לן דאי
איתא בסוכה גדולה היא
וכשרה ומשום שישב על
פי הסוכה ושולחנו בתוך
הבית פליגי אי הכי לא
יצא ידי סוכה היה לכן
לומר אלא מדקמני פוסלין
שי"מ בסוכה קטנה פליגי.
ואמרין אי הכי דבסוכה
קטנה פליגי ליתני מי
שהיה בסוכה שאנה
מחוקת אלא ראשו ורוצו
בלבד בי"ש פוסלין כו' מי
שהיה [ראשו ורוצו] סתם
למה לי. ותריצנא בתרתי
בגדולה קטנה
וחסורי מסתא והכי קתני
מי שהיה ראשו ורוצו
בסוכה ושולחנו בבית או
שאנה מחוקת ראשו
ורוצו ושולחנו בי"ש
פוסלין ובי"ה כמשירין
וקיילי כב"ש. והני
מתניתא דקתני חדא
מחוקת ראשו ורוצו
ושולחנו כשרה רבי אמר
עד שיהא בה ד' על ד'
אמות ותניא אידך כל
שאין בה ד' אמות על ד'
אמות פסולתה וכו"א
מאן תנא דת"ר בית
שאין

מניחין בו עירוב. דלא חזי לדירה ופאי לשמואל דאמר פרק מי שהוציא או
לא מיקנו רשותיהו שצצל צית דלא חזי לדירה וכו' והתם אשכחן התם שמואל גופיה דאמר צית שמוניחין צו עירוב אין לרזן
ליתן פת מאי טעמא כוליה הכא דיירי וסף על פי דלית ליה עירוב משום קנין ומקנו אהדי משום דמנחי עירובין צציתו:

ואין

מניחין בו עירוב. דלא חזי לדירה ופאי לשמואל דאמר פרק מי שהוציא או
לא מיקנו רשותיהו שצצל צית דלא חזי לדירה וכו' והתם אשכחן התם שמואל גופיה דאמר צית שמוניחין צו עירוב אין לרזן
ליתן פת מאי טעמא כוליה הכא דיירי וסף על פי דלית ליה עירוב משום קנין ומקנו אהדי משום דמנחי עירובין צציתו:

ואין

מניחין בו עירוב. דלא חזי לדירה ופאי לשמואל דאמר פרק מי שהוציא או
לא מיקנו רשותיהו שצצל צית דלא חזי לדירה וכו' והתם אשכחן התם שמואל גופיה דאמר צית שמוניחין צו עירוב אין לרזן
ליתן פת מאי טעמא כוליה הכא דיירי וסף על פי דלית ליה עירוב משום קנין ומקנו אהדי משום דמנחי עירובין צציתו:

ואין

מניחין בו עירוב. דלא חזי לדירה ופאי לשמואל דאמר פרק מי שהוציא או
לא מיקנו רשותיהו שצצל צית דלא חזי לדירה וכו' והתם אשכחן התם שמואל גופיה דאמר צית שמוניחין צו עירוב אין לרזן
ליתן פת מאי טעמא כוליה הכא דיירי וסף על פי דלית ליה עירוב משום קנין ומקנו אהדי משום דמנחי עירובין צציתו:

השק שלמה על רבינו הננאל (א) [נראה דליל דלמא צסוכה גדולה פליגי ומון דיתבי אפיתחא דמטללתא וכו']. אפילו אינה מחוקת אלא ראשו ורוצו כשרה ואוקימנא קיימתא כב"ש ובתרייתא כב"ש פשוטות הן. מאן תנא דת"ר בית שאין

א *מיי פ"ד מהלכות סוכה הלכה א סמנ עשין מנן טוש"ע א"ח סימן תרלג סעיף א: ב *מיי"ט פ"ד הלכה ב סמנ שס טוש"ע סימן תרלג סעיף א: ג *מיי"ט פ"ד הלכה ו טוש"ע א"ח סימן תרמג סעיף ב: ד *מיי"ט פ"ו הלכה ח טוש"ע א"ח סימן תרלג סעיף ד: ה מיי"ט פ"ד הלכה ז סמנ שס וטוש"ע א"ח סימן תרלג סעיף י':

הנהרות וציננים
מהב"ח ושאר מפרשים

(א) צ"ע דאין זו מבורח ד"ל דור יהודה ס"ל דאין קפידא בסוכה בין עראי לקבע ועוד לא דמי לאינך דקבע דיהוה לכ"ע כשר ודו"ק (ת"ח): (ב) התניא (כ"י כ"י): (ג) צ"ל ושאנינה (כ"ח ור"ח): (ד) ג"י ד"ח: (ה) שהוא או ד"ח כשר כצ"ל (כ"ח): (ו) ע"י רש"י במשנה כב: ד"ה העושה (ר"ב"ח): (ז) תורקן בדפרי"א: (ח) ג"ב נמן (כ"ח): (ט) טעמיהו דרבנן כצ"ל (כ"ח): (י) ג"י ב"ח:

השנות הראב"ד

(א) כתוב שם: מאי טעמא אמרינן שפועי אהלים לאו כאהלים דמי משום דבעינן סוכה דירת קבע וכו':

אמר אברהם: זו חסרון דעת וקצות אסן קן לימא הכי ורצנן אהל עראי צעין והאי נמי אהל עראי הוא ואסן לא קאמרינן אלא כהלים דמו ואפשר דאהל עראי קאמר מכלל דרבי אליעזר סבר אפילו כהאל עראי נמי לאו הכי דשפועי אהלים לאו כהלים דמי כלומר לאו כהן תורת גגים אלא תורת דפנות עקומות ואין להסג על כל גג הלכה כרבי אליעזר דהא דסקן צעין וליכא:

ארבע אמות על ארבע אמות וצ"ל מהכי פטור מן המזוזה ומן המעקה ומכל דיני בית (א): ר' יהודה מבשיר. לקצנר דירת קבע צעין וכסצריה דרצנא דלוקי צריש פרקין (ב): פלוגמיהו דר' יהודה ורצנן צהכי: רבי שמעון אומר שלש כהלכתן ורביעיית אפילו טפח. ומדצעין ארבע לפנות אלמא ס"ל דדירת קבע צעין:

העושה סוכתו בראש הספינה.

מפרש בגמ' צפ' הישן (כג). דאי אינה יכולה לעמוד אפילו צפני רוח מזויה דיבשה דרבי הכל פסולה יכולה לעמוד צרוח שאינה מזויה של יבשה ואינה יכולה לעמוד צרוח שאינה מזויה דים כ"ע לא פליגי דסוכה מעלייתא היא כי פליגי ליהכולה לעמוד צרוח מזויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד צרוח מזויה דים רצן גמליאל סבר סוכה דירת קבע צעין וכיון לאינה יכולה לעמוד צרוח מזויה דים לאו כלום היא ורבי עקיבא סבר סוכה דירת עראי צעין וכיון דיכולה לעמוד צרוח מזויה דיבשה כשכרה:

ב"ש דתנן מי שהיה ראשו

ורובו בסוכה וישולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין ובי"ה מבשירין. פ"י משום דנגמ' אמרינן צריש פרקין (א). דפליגי בסוכה קטנה והיינו פחות משצעה

המאור הקמן

[א:] אמר אבבי רבי ורבי יאשיה ורבי יהודה וכו' כולוהו סבירא דהו סוכה דירת קבע בעינן וכו'. כתב עלה הר"ף ז"ל אף ע"ג גב דכ"ג כה"ג שיטהו היא ולית הלכתא כחד מינייהו הכא איכא תרתי מינייהו דהלכתא ניהו וכו' (כדכתובנא) וכדכתובנא] בהלכות ודבריו ז"ל אינם נכונים וברורים במקום הזה דקאמר דלאו משום דסברי רבנן סוכה דירת קבע בעינן אלא היינו טעמייהו דפסלי רבנן דקא סברי שיפועי אהלים לאו כאהלים דמי משום דבעינן סוכה דירת קבע (ב) וכה"ג לאו דירת קבע עראי וכן ההיא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה דקיימא לן כבית שמאי וקאמר הרב זכרוננו לברכה דטעמייהו דבית שמאי משום דגורנין שמא אחר שלחנו הא ליתא אלא בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה ודאי טעמייהו דבית שמאי משום דירת קבע הוא

מלחמת ה'

דצעין דירת קבע אפילו כרבי אליעזר לא אחיא אלא אי נמי סבירא לך טעמיה משום דשפועי אהלים לאו כהלים דמו כלל ולפיכך מותר לישן צילה היכי שצקת רצנן ועבדת כרבי אליעזר חזייה לדעמיה דרביה ואקשי לטעמיה עד דלוקמיה לטעמיה כרצנן. ולישנא דגמ' דיקא דקאמר רבנן (ב) שיפועי אהלים כהלים דמו מכלל דרבי אליעזר לאו כהלים דמי כלל והכי דבר ברור שאין לנו אהלי עראי ככל התורה כהלי טומאה וכלשון הזה שנינו נמסכת אהלות (פ"א מ"ג) כל שפועי אהלים כהלים ללמדו שאין הלשון הזה אלא להוציאו ממורת מחיותו מכלל דרבי אליעזר דין כמחיותו ואין שם אהל חל עליהן:

ומה שכתב עוד וכן ההיא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה וכו' עד וקיימא לך בתרתיה פליגי: זו אינה תשובה דטעמא דבית שמאי בסוכה קטנה נמי משום הכי הוא משום שנתן שלחן וימשך אחריו וכל שכן הוא דיון שאין לו מקום בסוכתו להניח בו שלחן פסולה שאם מניחו בחצויה לה ימשך אחר שלחנו אפילו לישן ולשנן ולט"ל צה או לאכול ופתו צידו [פסולת] (ג) ולפיכך היא פסולה שכל שאינה ראויה לאחילה כדרכה ולכל מיילי דסוכה אינה סוכה והא דפליגי בתרתיה גדולה להודיע כן דבית שמאי קטנה להודיע כן דבית הלל ומיהו תרתייהו משום שמה' וצ"ל דרבי אבהו דלוקמה בשניה סבר דבסוכה קטנה בלחוד פליגי וטעמא נמשך דירת קבע אצל אגן מניין דלשכתן דאפילו בסוכה גדולה פליגי ומשום גזירה ממילא אצטילה לה שיטה דאצי צהא ואס לא פירש רבינו ז"ל קן לא מנינו ידיו ורגליו צבית המורס דקוביין צבית שמאי בסוכה קטנה ואחוקמא בשטת:

ומה שהשיב בעל המאור ז"ל דאף על גב דכל הני תנאי טעמייהו משום דבעיא סוכה דירת קבע איכא מינייהו כהלכתא ואיכא מינייהו דלא כהלכתא לפי שיש לקביעות סוכה

טפחים ופליגי בסוכה גדולה וסוקריה מחסרה והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית צ"ל לא יאל וכו' אמריש יאל ואינה (ב) מחזקת (נמי) (ג) אלא] כדי לראשו ורובו (שולחנו) (ד) צלנד] צ"ש פוסלין וכו' מכשירין וטעמא דצ"ש בסוכה קטנה משום דלאו ראויה לדירה היא ומינה נפקא ליה לאצי דצרי צ"ש דסוכה דירת קבע צעין:

במין צריף. שרצנה למטה ומשפטת למעלה משני זדדין עד שאין לה גג למעלה כלל: או שפסכה צבוחה. שסמך שפת הדופן למעלה לכותל ונמנא שאין לה גג: רבי אליעזר פוסל מפני שאין לה גג. ואינו נאס לניה: פ"י שאין לה זווית. ואין דרך דירת קבע צנך: דק"י דמתני' יהודה היא ובריייתא איכא תניא. הכי איתא בגמרא צסוק פרקין (יט):

ובתב הרב אלפסי ז"ל ואלו דסברי רבנן סוכה דירת קבע בעינן אלא היינו טעמא דפסלי רבנן דסברי שפועי אהלים לאו כאהלים דמו. והש"י דמד טעמא הוא והיא הנותנת מה טעם שפועי אהלים לאו כהלים דמו משום דצעין דירת קבע וכה"ג לאו דירת קבע הוא.

שהרי אין לו שלחן בתוך הבית שימשך אחריו וקיימא לן (ג). דבתרתי פליגי ב"ש ובי"ה ובסוכה קטנה איפסקא הלכתא בהדיא כבית שמאי כדבר שמואל בר יצחק אמר רב הונא הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו והיינו סוגיין ככולה מסכתא שיעור סוכה קטנה שבעה טפחים דאילו לבי"ה כשרה בכל דהיא מחזקת ראשו ורובו בלבד ובהא (ליתא) [לית] הלכתא כוותיהו אבל בסוכה גדולה קיימא לן כוותיהו דלא אשכחן מאן דדחי ליה ובית שמאי במקום בית הלל אינה משנה ומסוכה קטנה לסוכה גדולה לא גמרינן דהא טעמא לחוד והא טעמא לחוד ולא תליא דהא בחברתה היילך הלכה כבית שמאי בסוכה קטנה וכבית הלל בסוכה גדולה.

ואף על גב דכל הני תנאי טעמייהו משום דבעינן סוכה דירת קבע איכא מינייהו כהלכתא ואיכא מינייהו דלא כהלכתא לפי שיש

דצעין דירת קבע אפילו כרבי אליעזר לא אחיא אלא אי נמי סבירא לך טעמיה משום דשפועי אהלים לאו כהלים דמו כלל ולפיכך מותר לישן צילה היכי שצקת רצנן ועבדת כרבי אליעזר חזייה לדעמיה דרביה ואקשי לטעמיה עד דלוקמיה לטעמיה כרצנן. ולישנא דגמ' דיקא דקאמר רבנן (ב) שיפועי אהלים כהלים דמו מכלל דרבי אליעזר לאו כהלים דמי כלל והכי דבר ברור שאין לנו אהלי עראי ככל התורה כהלי טומאה וכלשון הזה שנינו נמסכת אהלות (פ"א מ"ג) כל שפועי אהלים כהלים ללמדו שאין הלשון הזה אלא להוציאו ממורת מחיותו מכלל דרבי אליעזר דין כמחיותו ואין שם אהל חל עליהן:

ומה שכתב עוד וכן ההיא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה וכו' עד וקיימא לך בתרתיה פליגי: זו אינה תשובה דטעמא דבית שמאי בסוכה גדולה אכל מה שכתב בסוכה העשויה כמין צריף היא הנותנת מה טעם שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו משום דבעינן סוכה דירת קבע וכו' היא גונגא לאו דירת קבע היא אלא א"פ שכן הוא פשוטו של דבר יש לפרש דברי הרב ז"ל ולומר דהיינו טעמא דפסלי רבנן דקסברי שיפועי אהלים לאו כאהלים דמי כלל דדירת עראי מיהו בעינן וכו' היא גונגא לאו דירה היא כלל:

בראש הספינה. שהיא נגושה מלח נספיות הים שהן גדולות והרות צהא ועוקרתה (א): בראש העגלה. לדימה ממחוי כי עראי: כמין צריף. דגגה ודפנותיה צלון כלמח ענין כוונת שאין הגג ניכר לצד והדפנות לצד: או שפסכה צבוחה. וראשו אחד מוטוה על הכותל וראשו אחר על הארץ דגגה דגגה ענין כוונת שאין אחד שאין לה גג ואין נאה לעיניה: כשובך. עגולה:

שיטת ריב"ב

וכן ההיא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה דק"ל כב"ש. וקאמר [דוד] הרב ז"ל דטעמיהו דב"ש משום דגורנין שמא ימשך אחר שלחנו הא ליתא אלא בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה מאי טעמייהו דב"ש משום דירת קבע הוא שהרי אין ליתא בתוך הבית שימשך אחריו וק"ל דבתרתי פליגי ב"ש ובי"ה ובסוכה קטנה איפסקא הלכתא בהדיא כב"ש כדבר שמואל בר יצחק אמר רב הונא הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו והיינו סוגיין ככולה מסכתא. שיעור סוכה קטנה שבעה טפחים (כיצד) [דאילין] מחזקת ראשו ורובו בלבד ובהא לית הלכתא כוותיהו אבל בסוכה גדולה קיימא לן כוותיהו דלא אשכחן מאן דדחי לה וב"ש במקום בית הלל אינה משנה ומסוכה קטנה לסוכה גדולה לא גמרינן דהא טעמא לחוד והא טעמא לחוד ולא תליא דהא בחברתה היילך הלכה כבית שמאי בסוכה קטנה וכבית הלל בסוכה גדולה. וא"ע דכל הני תנאי טעמייהו משום דבעינן סוכה דירת קבע איכא מינייהו כהלכתא ואיכא מינייהו דלא כהלכתא לפי שיש לקביעות סוכה דרכים רבים וכל חד וחד מהני תנאי איכא למימר דלא ס"ל דחבריה דלמר אית ליה קביעותא בהכי ולמר אית ליה קביעותא בהכי חלק מאן דאית לן ראייה בעדין כוונתה כגון רבי אליעזר בסוכה כמין צריף וכגון ב"ש בסוכה קטנה ואינן יחידאי ניהו ולא בעדין כוותיהו כל זה לשון הרב דודי ז"ל. וכן מצאנו לרב רבי יצחק בן גיאת ז"ל שפסק כב"ש בסוכה קטנה ובכ"ה בסוכה גדולה אבל מה שכתב בסוכה העשויה כמין צריף היא הנותנת מה טעם שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו משום דבעינן סוכה דירת קבע וכו' היא גונגא לאו דירת קבע היא אלא א"פ שכן הוא פשוטו של דבר יש לפרש דברי הרב ז"ל ולומר דהיינו טעמא דפסלי רבנן דקסברי שיפועי אהלים לאו כאהלים דמי כלל דדירת עראי מיהו בעינן וכו' היא גונגא לאו דירה היא כלל:

רבינו אשר

מסכת סוכה פרק ראשון

א [דף ב ט"א] **סוכה** שהיא גזוה למעלה מעשרים אמה פסולה ורצי יהודה מכשיר. ושאינה גזוהה י' טפחים ושאיין לה שלש דפנות ושחמתה מרובה מללטה פסולה: **ג** **ג** מה"מ אמר רבה אמר קרא למען ידעו דורותיכם כי צנכות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר צנכות למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שהוא דר צנכות מאי טעמא משום דלא שלטא ציה עינא. ורצי זירא אמר מהכא וסוכה תהיה ללל יומס מחורב עד עשרים אמה אדם יושב צל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב צל סוכה אלא צלל דפנות. רבא אמר מהכא וצנכות תשבו שבעת ימים אמרה חורה לא מדירת קבע ושז צדירת עראי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי. פי' ראויה לעמוד צנתין עראי הלכך אפילו אי עמיד קבע כגון שפירק על מחילות של צנול שפיר דמי למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא קבע. [דף ב ט"ב] לרבה דלמר למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר צנכות משום דלא שלטא ציה עינא אס היו דפנות מגיעות לסכך כיון דשלטא ציה עינא אע"ג דגזוה מעשרים אמה ולמעלה כשירה. ולרצי זירא דלמר למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב צל סוכה אלא צלל דפנות אי אית זה יותר מד' אמות כיון דריוחא איכא צל סוכה וכשירה. ולרבה דלמר למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע לית ליה תקנתא אלא צין דפנות מגיעות לסכך צין אין דפנות מגיעות לסכך צין יש זה יותר מד' אמות צין אין זה יותר מד' אמות כיון שהיא גזוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. איכא מ"ד הלכתא כרבה [א] דהא צלל מילי כרוב עבד (שבת דף כב.) ואין מסתברא לן דהלכתא כרבה דקי"ל סוכה דירת עראי צעין ורצי יהודה דמכשיר ס"ל דסוכה דירת קבע צעין [ב] פי' דמכשיר אף צדירת קבע ולית הלכתא כוחיה ואי הו דפנות מגיעות לסכך כ"ש דהוה ליה דירת קבע. [א] ועוד דהא סוגיא צעין סוכה ע"ג סוכה כוחיה. * וכן פסק הר"ם הלוי ז"ל כרבה צדירתא הוא ואפילו לאצבי דאקשי עליה הא קצליה לטעמא מדאשכחן לאצבי דלמר רצי ורצי אשעיא וכו' כולוה צבירא להו סוכה דירת קבע צעין. ומינה שמעינן דטעמא דרצנן משום דצעין דירת עראי. אע"ג דחשו לה לקושיא דאצבי כדלמר כולוה כרבה לא אמרי משום קושיא דאצבי מה"מ כיון דאצבי גופיה קצליה לטעמא דרבה כדלמר הלכך דרבה עדיף * ועליה סמכין ע"כ. ולאו ראיא היא * כמו שפירש ר"י לקמן (דף ז): דהא דחשיב לרצי יהודה לא משום

דאסקינן לעיל טעמא דרצנן דפסלי משום דצעין דירת עראי דהא אצבי דהכא הוא דאקשיא ליה לרבה לעיל דאית ליה ההוא טעמא אצל מה"מ אמת הוא דלמעלה מעשרים אמה לא קיימא צלל קבע. ואמרינן נמי צפרכ הישן (דף כא): רצי יהודה לטעמיה דלמר סוכה דירת קבע צעין ודייקא מהא דמכשיר למעלה מעשרים. וכן פסק הר"ם דאיתא ז"ל כרבה וכן הר"ר ישעיה דטרני". אצל צלל העיטור פסק כרבה ולא נלאו לי דצריז:

[דף ג ט"א] **אמר** רב שמואל צר רב יתחק אמר רב הונא הלכה כרביה שמה מחוקת ראשו ורובו ושולחנו [ד] והיינו ז' טפחים על ז' טפחים דגבירא צלמחא ימיז ושולחנו טפח כדאיחא צירושלמי (פרק הישן הלכה ח) כמה כדי שולחן טפח. א"ל רבי אבה דלמר לך מני צ"ש היא. צסדר רב עמרם פסק צשש מקומות הלכה כצ"ש והך דהכא שמה מחוקת ראשו ורובו ושולחנו חדא מינייהו ואע"ג דלמר צפרכ קמא דצרכות (דף יא). אמר רב יוסף עשה כצ"ש לא עשה ולא כלום [ה] ומייתי ראיא מעוצדא דרצי יוחנן צן חורוני [ו] עשה כצ"ש יושב ראשו ורובו צנכות ושולחנו צנחן הצית הריא צנכות גדולה איירי ופליגא צדירתי כדמסקי צשמעין. גדולה הלכה כצ"ה דלא גורין צדמה אחר שולחנו אצל צקטנה הלכה כצ"ש כדפסקי הכא [ו] וכן משמע הלשון לרביה שמה מחוקת ומיירי שהוא ושולחנו צנחן הסוכה ולא שייך הכא טעמא שמה ימשך אלא צשיעור הכשר סוכה קא מיפלגי אצל צנכות גדולה [ה] והוא יושב על פתח הסוכה רחוק מן הדפנות ושולחנו צנחן הצית איכא למיחש שמה ישכח ישיבת הסוכה וימשך אחר שולחנו. וצוה הלכתא צצית הלל וכן כחז ר"ם גיאזת ז"ל והר"ם הלוי ז"ל ועל העיטור. אצל הרב אלפסי צסדר [ז] דחד טעמא לתרוייהו וצשיניהם פסק כצ"ש וכ"כ הר"ר ישעיה דטרני [ח] ואין דצריז נראים דלישנא שמה מחוקת לא משמע הכי. ועוד מדקמי צצרייתא רצי אומר כל סוכה שאין זה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה וצכמיס אומרים אפילו אינה מחוקת אלא כדי ראשו ורובו [ט] ושולחנו) כשירה דמשמע דומיא דארבע אמות שגם שולחנו צנחן הסוכה ואפ"ה פסל [ב] ח"ק דאיך צצרייתא אלא לאו משום שמה ימשך:

ב **ד** היתה גזוה מעשרים וצא למעטה. מיעטה צכרים וצכמות לא הו מיעוט. [דף ד ט"א] ואף על גב דצטולינהו צטלה דעמו אצל כל אדם. חצן וצטלו הו מיעוט וכ"ש צעפר וצטלו. חצן סתם [ו] ועפר ועמיד לפנותו כ"ע לא הו ציטול. חצן ואין עמיד לפנותו או עפר סתם פלוגתא דרצי יוסי ורצנן לרצנן לא צטיל לרצי יוסי צטל. והלכה כרצנן. כל ציטול דשמעתין פרש"י לו' הימים. ור"ם ורצינו הו

הגהות הב"ח א כוונתה דרבה שייכא וכן פסק הר"ם: ב דרבה עדיף ועליה סמכין. ג"ב וכן כתבו התוס' בדף ז' בד"ה כולוה ס"ל: ג כמו שפירשתי לקמן דהא: ד היתה גבוה מכ' אמה וצא:

קרבן תנאה

פרק ראשון

[א] דהא כב"מ ימי" כרב עביד. ור' אשעיא אמר רב מפליג צין דפנות מגיעות לסכך או לא. ולכאורה ה"פ כרב עביד והלכתא כוחיה דרב צאיקורי. וזה אינו דא"כ צנילור הל"ל דרבה אויל צשיטתיה דרב. אע"כ דמיה אין ראיא דהא רב הונא אמר רב דמפליג צין ד' אמות ליותר מד' אמות אזלי צשיטה דר"ו ומאי חזית דלולת למימרא דרצי אשעיא ניל צתר מימרא דרב הונא שהיה תלמיד מובהק לרב. אלא ה"פ מסתמא כיון דרבה עמיד צלל מילי כרב. דקדק צמעין לקורר היטב דצרי מי מהני אמוראי אליצא דרב צבורים וצדוקים וכיון דרבה כר"א אמר רב ש"מ דהכי אמר רב ומעשה רב: [ב] פירוש דמכשיר אף בדירת קבע. ומינה דהא לקמן צפירקין אמר אצבי רצי ור"י אמרו דבר אי דצעין סוכה דירת קבע. וכן גצי סוכה ע"ג סוכה ולקמן פרק הישן דלמר ר"י לטעמיה דלמר סוכה דירת קבע צעין מכל הני משמע דצעין דוקא דירת קבע. ע"כ נראה צצריז להיות פי' דמכשיר דוקא צדירת קבע: [ג] ועוד דהא סוגיא בענין סוכה ע"ג סוכה כוחיה. לקמן דף י' פירשה לה צגמרא כש"ס צחלל העליונה י' טפחים אלא שאין יכולה לקבל כרים וצכמות אלא ע"י הדחק. ח"ק סצר דעליונה כשירה וכיון שכן תחמונה פסולה משום סוכה תחת סוכה. ור"י סצר שכיון שאינה יכולה לקבל אלא על ידי הדחק העליונה פסולה הלכך התחמונה כשירה. אלא דירת קבע צני ומש"ה פסולה עליונה כיון שאינה יכולה לקבל אלא ע"י הדחק. רמב"ן ור"ן: [ד] והיינו ז' טפחים ע"ז ד' טפחים. לשון הר"ם לקמן צפי' הישן וכן פרש"י לקמן דף ז' ד"ה על פי' [ה] וציייתי ראייה מצוברדא דרבי יוחנן בן החורני. דמעשה רב. אצל לפרש"י שס דה"ק ובי הכי דעשה כרצני צית הלל לא עשה ולא כלום לרצי צית שמה. אף העושה כרצני צית שמה לא עשה ולא כלום

לרצי צית הלל עד כאן. לא קשה כלום מסוגיא דצרכות: [ו] שהיה יושב ראשו ורובו צכוכה ושו"צוהו בתוך הבית. קא סלקא דעתך משה"ה היה שולחנו צנחן הצית שהיה יושב צנכות קטנה שאינה מחוקת כי אס ראשו ורובו: [ז] וכן משמע דה"ש צצרייה שמהא מוחקת. ולא קאמר צצרייה שמהא ראשו ורובו ושולחנו צנחן הסוכה אלא ש"מ דמיירי שהוא ושולחנו צנחן הסוכה ומ"מ פסולה כיון דע"פ הדחק הוא ואינו יכול ליצב צציות פסולה עד שמה מחוקת ראשו ורובו ושולחנו צציות שהוא ז' על ז': [ח] והוא יושב ע"פ פתח הסוכה רחוק מן הדפנות ושו"צוהו בתוך הבית. אצל רש"י פי' והוא יושב על הפתח מצנחן וראשו מושכב לתוכה ושולחנו לפני גופו צצית: [ט] דחד טעמא לתרוייהו. דסוכה קטנה נמי פסלי צ"ש כיון דלזניה מחוקת אלא ראשו ורובו מסתמא מניח השולחן צצית על פתח הסוכה וגזר שמה ימשך וכ"מ פליגי צצרוייהו ל"ל. י"ל דסוכה גדולה איירי שהוא יושב על פתח הסוכה מצנחן כפרש"י ואי הו פליגי צצרוייהו ל"ל. י"ל דסוכה גדולה היא חסם שייך שמה אחר שולחנו שהוא יושב צצית אצל סוכה קטנה כיון שהוא יושב צנחן הסוכה היא צ"ש מודו לצי"ה. ואי הו פליגי צנכות קטנה היא סוכה גדולה ציה מודו לצי"ה. ואפשר לומר דרש"י ס"ל כהר"ם וצ"ה דוחקתו לפרש שהוא יושב על פתח הסוכה מצנחן. אצל רצינו פירש צו כפשוטו דס"ל דצדירתי פליגי: [י] ואין דצריז נראין. וגו' צ"י סימן תרל"ד ואין דצרייהם נראין ומגיה הטור. ויותר נראה דהאי וכן כחז הר"ר ישעיה מקומו לעיל אחר דצרי צלל העיטור וצרי הטור מכוונים: ה"ג אלא כדי ראשו ורובו כשירה: [כ] ח"ק דאיך דברייתא. ר"ל צרייתא קמייתא דקמיני עד שמה מחוקת ראשו ורובו ושולחנו: [ג] ועפר ועמיד פלוגתו כ"ע לא הו ביטול. הא עפר ואין עמיד לפנותו משמע לרצנן לא צטל וצדעת רש"י ותוס' והרד"ם או עפר סתם הו

קיצור פסקי הרא"ש

זה אלא ראשו ורובו ושולחנו צנחן הצית יאל: ב היתה גזוהה מכ' אמה ומיעטה צכרים וצכמות אפי' צטלס שס לא הו מיעוט. צחצן וצעפר אס אין דעתו לפנותו או עפר סתם (הו מיעוט וכ"ש אס צטל אצומו חצן סתם) לא הו מיעוט אפי' ציטל לעפר וחצן כז' ימים:

קובץ מפרשים

א ליאת בביריתא גליין]:

שדה צופים דף ג ע"א בית שאין בו ד' אמות פטור מן המזוזה. ה"ל"ש צעירופין פי' סימן ט' וצב"צ פ"א סימן מ' ובה"ל מוחה סימן ט"ו: ע"ב ואין עושין אותו עיבור בין ב' עיריות. ה"ל"ש צעירופין פ"ה סי' ג': היתה גבוהה מכ' אמה ובא למעטה בכרים וצכמות וכו'. ה"ל"ש צנכות פ"ז סי' א': דף ד ט"א היתה גבוהה מכ' אמה והוציין יורדין לתוכה בתוך כ' אמות אס צלתן מרובה מחמתן כשירה. ה"ל"ש צנכות פ"ה סי' ג' וסי' י"ד: היתה גבוהה י' טפחים והוציין יורדין לתוך י' וכו'. ה"ל"ש צנכות פ"ה סי' י"ז: מאי קמ"ל דאמר' דופן עקומה צנינא. ה"ל"ש צנכות פ"ה סי' ל"ז: היתה פחותה מ' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה. ה"ל"ש צנכות פ"ה סימן י"א וצנכות פ"ה סי' לנ"ו:

זמנים. הלכות סוכה פ"ו

ה המנורה היא מוצה ויאם היתה סוכה כמנה וכו'. בפרק הישן (שם דף כ"ט.) שנהא אסרי לה במטלתא ואמרו לה בר ממטלתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה. וכתבו המוספים דהא דאמרין דאסור להניחא שם היינו בשעה שדולקין דמיון דלון זה אלף ו' על ו' מלמולמי חיישין שמה משרף סוכמו ודייקין לה מלמולמיין פרק ד' דסוכה (דף מ"ח.) שלפסול הסוכה מדליק זה את הנר ולא אמרין מעיל כמו שאמרו מעיל זה מאני מוכלא. אבל רבינו תנן בסוף פרק זה מניסין בה מנורה ואפשר שהיה גורם מניסין או שקוצר מדליק לאו דוקא. ולפי דעמי אפשר דכשהיא דולקת מותר להניסיה להשחמת לאורה דומיא דכלי אכליה דשעה שמשחמת מהן מותר להניסין בסוכה:

ב כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה. שם (דף כ"ח:) בגמ' הא בגמרק הא בעיוני. ופירש רבינו כרש"י והר"ף ופירש דאמרי אפסא בעיוני היינו קבע ובעי סוכה וכתב הר"ן ולחומר עבד כמרווייהו כל היכא דלא ^{מותר} מיעור אבל אי מיטרד ה"ל מנטער ופטור מן הסוכה:

זמן

אכל אכילת [א] עראי כביצה או [ב] פחות או יותר מעט. ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת [א] עראי. ומותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה. ומי שישחמו על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרוי זה [א] ומשובח: **ז** אכילה בליל יום טוב הראשון בסוכה חובה. אפילו אכל כוית פת יצא ידי חובתו. מכאן ואילך ולרשות. רצה לאכול סעודה סועד בסוכה. רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות או קלות חוץ לסוכה אוכל כדון ^{מותר} אכילה מצה [א] ובפסח: **ח** ימי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה ואוכל הרי זה אסור [א] וכאילו לא אכל בסוכה עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה. גזרה שמא ימשך אחר שולחנו. ואפילו בסוכה גדולה: **ט** כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה. ויבשמין [א] ומדקדק במה שיקרא יבין חוץ לסוכה כדי שתהיה דעתו מיושבת עליו. המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה: **י** ירדו [א] וגשמים הרי זה נכנס לתוך הבית. מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל אפילו [א] תבשיל של פול. היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבים אותו לחזור לסוכה * (כל אותו הלילה) עד שיגמור סעודתו. היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר:

* בדפוס וויניציא חנו.

א טור סי' מל"ט סמ"ג ס"ב: **ב** ע"י גדברי הר"ש: **ג** טור ס"ד: **ד** טור סי' מל"ד ע"ש ובסמ"ג ס"א: **ה** טור סי' מל"ט: **ו** טור וסמ"ג ס"א: גזירה שמה ימשך אחר שלחנו. ויש מן הגאונים ז"ל שחולקין ופוסקין כ"ה שכל שיש בסוכה שיעור הכשר א"ע ששהולתן בתוך הבית דעת רוב הגאונים ז"ל וכן ראו להחמיר:

ב כל שבעת הימים וכו'. שם (דף כ"ח:) נביימא שונה בסוכה ואמרו שם ה"מ מגרס אבל לעיוני בסוכה בר ממטלתא: (המתפלל רצה מתפלל וכו'): **י** ירדו גשמים וכו'. משנה שם ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משחמת המקפה. ובגמרא מנא משחמת המקפה של גריסין פירוש שהיא קלה לפסג: היה אוכל בסוכה וכו'. שם (דף כ"ט.) מ"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד חוץ מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו היה ישן בסוכה וירדו גשמים וירד חוץ מטריחין אותו לעלות עד שיעור. ופירשו בגמרא משיעלה עמוד השחר. ויש מי שכתב והוא שיעור אבל ישן חוץ מטריחין אותו לעלות עד שיעור. ופירשו בגמרא משיעלה עמוד השחר דומיא דסעודה שגומר סעודתו, וכן עיקר:

ה כיצד היא מצות הישיבה וכו'. שם מוצא הרבה מקומות פ' לולב וערבה (שם דף מ"א:) צברימא למדו בזורה שיה שבעת ימים האמורין בסוכה אפילו לילות במשעמ:

ובל שבעת הימים וכו'. משנה נביישן (דף כ"ח:) כל שבעת הימים אדם עושה סוכמו קבע וציתו עראי. ובגמרא כיצד היו לו כלים נאים ומנעו נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה בסוכה ומטייל בסוכה אמר רבא מאני משמיה במטלתא מאני מוכלא בר ממטלתא. ופירש"י מאני מוכלא כגון קדרות וספודין שלא זמן אכילה שאין בהם לורך של כלום חוץ לסוכה משום כבוד סוכה דמאוס הוא עכ"ל:

המנורה בסוכה וכו'. שם (דף כ"ט) פירוש בשעה שאינה דולקת:

ו אוכלין ושותין וישנין וכו'. מוצא שם בכמה מקומות: ואסור לאכול סעודה וכו'. משנה שם (דף כ"ה.) אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה ובגמרא (דף כ"ו.) העלו שאכילה עראי היא כדעשים בר כי רב ועייל לדרשא. ופירש רבינו שהוא כביצה או פחות או יותר מעט וכן מוכח בגמרא וכן כתבו ז"ל:

ואין ישנין וכו'. צרימא שם אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנין שינת עראי חוץ לסוכה מאי עמעמא אמר רבה לפי שאין קבע לשינה:

ומותר לאכול פירות וכו'. זה ממצא שם מן המשנה (דף כ"א:) דשני כותבות ודלי של מים לא היו לריסין סוכה מן הדין ואם רצה להחמיר על עצמו ממחר והרי זה משובה וכן כתבו ז"ל:

ז אכילה בליל יו"ט הראשון וכו'. משנה שם (דף כ"ו.) ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחמ צלילה ותכמים אומרים אין לדבר קצבה חוץ מליל יו"ט הראשון. ובגמרא מוצא שחכמים למדו מיוז לילה הראשון מהג המנחה. וכתב רבינו כוית דומיא דמנחה ושיעור מיוז אכילה בכל מקום היא כוית. וכתבו בתוס' כיון שלילה הראשון מובהא אפילו היו יורדין גשמים חייב לאכול שם. והרשב"א כתב בתשובה שאינו חייב וכן עיקר:

ח מי שהיה ראשו ורובו וכו'. משנה (דף כ"ח.) שם מי שהיה ראשו ורובו וכו' וישלחנו בתוך הבית ב"ש פוסקין וכו' מהכשר ומפורש בהלכות פ"ק שהלכה זו כדברי ב"ש יא ידי מוכחו. ודעת רבינו כדעת ההלכות והוא

גמר

לחם משנה

ה"ה י"ל דמדליק דהתם ר"ל מניסין זה את הנר אל"ג הדלקה שלא בשעת הלוך שאין זו לורך כלל:

י היה אוכל בסוכה וכו'. כתב ה"ה ויש מי שכתב והוא שיעור אבל ישן חוץ מטריחין אותו וכו'. וא"ת לדברי המולקיס על כנראה זו אמאי קאמר בצרימא (שם דף כ"ט.) עד שיעור ויעלה עמוד השחר דאחר שעלה עמוד השחר ודאי מעירין אותו. אמר רבינו הכי הוה אמרנא חוץ מטריחין אותו להעירו עד שיעלה עמוד השחר שאחר שעלה עמוד השחר מטריחין אותו ומעירין אותו אבל אם נתעורר מעלמו קודם שעלה עה"ש חייב ללכת לסוכה לז"א שאפילו שנתעורר עד שיעלה עה"ש אינו חייב חו"ש עד שיעור ויעלה עה"ש:

ומפנה

הגהות מיימוניות

קבע לשינה ואפילו ודאי שלא ירדם כרבא שהוא בתיא: [א] מעשה שהביאו לריב"ז למעום את התבשיל ולר"ג שתי כותבות ודלי של מים ואמר העולם לסוכה ומיקו לה בגמרא שהמירו על עצמן: **ז** [ב] כחכמים דאמרי אין לדבר קצבה ולא כ"ו אליעזר דאמר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה וכן אמר רבי אמי חור בו ר' אליעזר, ע"כ: [ג] יליפין המשנה עשר מהג המנוחה: **ח** [ד] כב"ש לבי ב"ה דהכי פסקי רב הונא ע"ש פ"ק: **ט** [ה] הא למגרם הא לעיוני: **י** [ו] כתב ר"מ דבכל ענינים שאדם נהיל לצאת מדרויה רשאי לצאת מסוכתו ע"כ והכל לפי אגרות דעת האדם כדמשמע מעבורא דרב יוסף שיצא מפני הריח ואמר אנא דאנא דעתאי כמי שהסריח המקפה דמי וכן מציאתי בשם רבינו שמתחיל: [פ] וירושלמי לא סוף מקפה של גריסין אלא אפילו מקפה של כל דבר: [ק] לשון המור ואם נער משינתו בלילה או שעלה עמוד השחר קודם שניעור אין צריך לחזור עכ"ל. והסמ"ג כתב כלשון העמוד:

הא

ה [א] גריסין בפרק קמא דערבין הכל חייבין בסוכה כהנים לויים וישראלים ופרך פשיטא אם לא מיהיבי הם מאן מיהיבי ומשני כהנים איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ובתיב בסוכתו חשבו שבעת ימים ואמר מר תשוב כעין תדרו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו והני כהני הואיל ובני עבודה גנבו לא ליחייב בסוכה קמ"ל נהי דפטרין בעידן עבודה בלא עידן עבודה חובי מיהיבי מדי דהוא אעוברי דרכים וכו': [א] יש מפרשים משום מציאת דאחר שאכלו בהן וכן פ"ש"י ו"מ דקאי אקדרה ואנני דלישא וכיוצא בהן שאין דרך כל ימות השנה להניח בביתו אלא מקום מיוחד להן כפני עצמן: **ו** [ב] אמר אביי כדשעם בר כי רב ועייל לבלא: [ג] וכשתנו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ובלאו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו הא כביצה בעי סוכה ליכא תיהו תיבתא דר' יוסף ודאביי דאמרי כדשעם בר כי רב ועייל לבלא שהוא יותר מכביצה ומשני אמר לך רב יוסף דילמא כביצה סוכה הוא דלא בעי הא נטילה בעי ובעי בריכוי: [ד] לפי שאין

אהבה. הלכות ציצית פ"ג

ומ"ש ובשעת התפלה צריך להזהר ביותר גנאי גדול הוא לת"ח שיתפללו והם אינם עמופים: **יב לעולם** יתא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. [בפרק המכלת דף מ"ג:].

לקנות לו [ס] מלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו. אלא לעולם ישתדל להיות עמוף בכסות המחוייבת [ע] בציצית כדי שיקיים מצוה זו. ובשעת התפלה צריך להזהר ביותר [פ]. גנאי גדול הוא לתלמידי חכמים שיתפללו והם אינם עמופים: **יב לעולם** יתא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות יי':

מגדל עז

ובשעת התפלה ר"פ אין עומדין בעזלי דחסידי ומטוס חסון ופ"ק לטעם (דף י'): גנאי הוא לתלמיד חכם שיתפלל והוא אינו עמוף. פרק המכלת: **יב לעולם** יתא אדם זהיר במצות ציצית וכו' עד וראיתם אותו עד סוף הפרק. גדרים פרק ד' (דף ל"ג):

המוכר את הספינה ופרק כל שעה: [פ] במדרש שוהר טוב כל עצמותי התאמנה אמר דוד הלב כל זמן שאני קורא ק"ש שנאמר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבך. על די שנמאלת בה אני קושר תפילין של די ובה אני אוהו ציצית כונן ק"ש הרי שהמצוה לאהו הציצית בירו השמאלית כנגד לבו כונן ק"ש ע"כ:

סליק הלכות ציצית הלכות ברכות

מצות עשה אחת. והיא לברך את השם הגדול והקדוש אחר אכילה. וביאור מצוה זו בפרקים אלו

כסף משנה

פרק ראשון

כסף משנה

היכא דליכא כוית בעי זכרה מחלה וסוף אכל היכא ליתכא כוית מחילה בעי זכרה שאסור ליהנות מן העולם הזה כלום בלא זכרה ולצדק לא בעי זכרה עכ"ל. וכ"כ המוס' והרמ"ם. ובפרק שלשה שאכלו (ברכות מ"ה.) מן עד כמה מומנין עד כוית ר' יהודה אומר עד כנייה. ובגמרא (שם מ"ט:) למימרא דר"מ חשיב ליה כוית ור"י כנייה והא ליפכא שמעינן להו א"ר יוחנן מוחלפת השיטה אביי אמר לעולם לא תיפוך הכא בקראי פליגי וכו' התם בסבא פליגי. וכדכו התוספות וק"ל זכוית דלפי מה שמתקין ר' יוחנן קאמר ר' יהודה זכוית ור"מ ור"י הלכה כרבי יהודה וגם לאבי דלא מחליף ור"מ אית ליה זכוית נראה דהלכה הכא כר"מ ובזכוית דהא קס ליה ר' יוחנן זשיטמו לעיל (דף מ"ח) דליתו מוציא את הרביע עד שיאכל כוית וכן לעיל גבי אכל זית מליח וכן פסק בה"ג ור"מ ושאלתו עכ"ל. וכן כתבו עוד צ"ח הישן וביבולטמי אמרו שחס הוא זכיה כגון פרייה של ענב או של רמון אע"פ שאין בו כוית מברך עליו מחלה וסוף ומאחר שלא הזכירוהו רבי"ק ורבינו משמע דק"ל דפליג אגמרא דידן אע"פ שהתוספות וה"ר יוסף מיישנים זענין דלא פליג: ומציעות א"צ ברבא וכו'. דיימא פרק היה קורא (ברכות דף מ"ז.) מטעמת

פ"א א מצות עשה מן התורה וכו'. כמד רבינו צה"מ לטון המוספתא זכרה המזון מן התורה שנאמר ואללת ושבעת: ואינו חייב מן התורה וכו'. פרק מי שמתו (ברכות דף כ"ו): דרש רב עירלא אמר הקב"ה וכו' לא אשא פנים לשראל שכתבתי להם בתורה ואללת ושבעת והם מתקדקים על עמם עד כוית ועד כנייה. ופסק רבינו כסמך ממני' ואכתוב עוד זכה בסמוך:

א מצות "עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר ואללת ושבעת וברכת את יי' אלהיך. ואינו חייב מן התורה אלא אם כן שבע שנאמר ואללת ושבעת וברכת. ומדברי סופרים אכל אפילו כוית מברך אחריו: **ב** ומדברי סופרים לברך על כל מאכל החלה ואח"כ יהנה ממנו. ואפילו נתכוין לאכול או לשחות יכל שהוא מברך ואח"כ יהנה. וכן אם הריח ריח טוב מברך ואח"כ יהנה ממנו. וכל הנהגה בלא ברכה מעל. וכן מדברי סופרים לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה. והוא שישתה רביעית והוא שיאכל כוית. וממעמית אינה צריכה ברכה לא לפניה ולא לאחריה עד רביעית: **ג** וכשם שמברכין על ההנייה כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואח"כ יעשה אותה. וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה כדי לזכור את הבורא תמיד אע"פ שלא נהנה ולא עשה מצוה: **ד** נמצאו כל הברכות כולן שלשה מינים. ברכות הנייה. וברכות מצוה. וברכות הודאה שהן דרך שבח והודיה ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו: **ה** ונוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום. ואין ראוי לשנותם ולא להוסיף על אחת מהם ולא לגרוע ממה. וכל המושגה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא מועה

ב ומדברי סופרים לברך על כל מאכל וכו'. ר"פ ילד מברכין (שם דף ל"ה.) אמרו דלפיין לה מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש. וכדכו התוספות דלאו ק"ו הוא אלא זכרה דלפניו הויה דרבינן ואכתוב זכה צ"ג. ומ"ש ואפילו נתכוין לאכול או לשחות כל שהוא מברך ואח"כ יהנה. כן כתב רש"י והמוס' בפרק הישן והרשב"א והרמ"ם בפרק ילד מברכין משום דאסור ליהנות מהע"ז בלא זכרה: ומ"ש וכן אם הריח וכו'. בפרק ילד מברכין (ברכות מ"ג.) ומ"ש וכל הנהגה וכו'. דיימא ר"פ ילד מברכין (שם ל"ה):

ב ומדברי סופרים לברך על כל מאכל וכו'. ר"פ ילד מברכין (שם דף ל"ה.) אמרו דלפיין לה מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש. וכדכו התוספות דלאו ק"ו הוא אלא זכרה דלפניו הויה דרבינן ואכתוב זכה צ"ג. ומ"ש ואפילו נתכוין לאכול או לשחות כל שהוא מברך ואח"כ יהנה. כן כתב רש"י והמוס' בפרק הישן והרשב"א והרמ"ם בפרק ילד מברכין משום דאסור ליהנות מהע"ז בלא זכרה: ומ"ש וכן אם הריח וכו'. בפרק ילד מברכין (ברכות מ"ג.) ומ"ש וכל הנהגה וכו'. דיימא ר"פ ילד מברכין (שם ל"ה):

א טור א"ח סי' קפ"ד סמ"ג עשין כ"ו: ב טור סי' ר"י סמ"ג עשין כ"ו: ג טור סי' קל"ב: משמע ורביעית אע"פ שהיא מטעמת כוונת אכילה יש לה וכן פירש ה"ר מנחם. ואף ע"ג דהאי קרא לענין זכרה אחרונה מייירי מ"מ יש לסמוך למקרא זה זכרה ראשונה: **ג** ובשם שמברכין וכו'. עוד יתבאר מניי זכרות אלו בפרקים הבאים בס"ד: **ה** ונוסח כל הברכות וכו'. נבאר בהלכות קריאת שמע פ"א: ובל המשנה וכו'. פרק ילד מברכין (שם מ'): ראה פת נאה ואמר כמה נאה פת זו ברוך המנוקס שבראה ראה תאנה נאה ואמר כמה נאה תאנה זו ברוך המנוקס שבראה יאל דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר כל המושגה ממטבע חכמים בברכות לא יאל י"מ. וק"ל למה שיהו רבינו הלשון וכתב אינו אלא טועה וכן יש לדקדק למה כתב ואין ראוי לשנותם וכו' וי"ל דתרי גוויי שינוי האחד

וכן מד"ם לברך אחר כל מה שיאכל וכו'. נראה פרק ילד מברכין אמרינן דילפיין זכרה לאחריו בכל הדברים משבעת המינין. ופירש"י דכתיב מטה ושעורה וכו' וכתיב בתריה ואללת ושבעת וזכרת ודמי התם בגמרא ראייה זו ואסיקנא אלא סבא הוא אסור לחדש שיהנה מן העולם הזה בלא זכרה. ואיכא למידק שרבינו כתב מ"ש מן התורה לברך אחר אכילת מזון וכל הדברים כולן מזון חוץ מן המים ומן המלח דמתן זר"פ בכל מערבין וא"כ היכי קאמר בחר הכי דמד"ס לברך אחר כל מה שיאכל. וי"ל דכיון דקרא דאללת ושבעת וזכרת כתיב בחר קרא דלרץ חטה ושעורה וכו' אית לן למימר דלא חייבה תורה לברך אלא על שבעת המינין הכמוסים בלחות פסוק וכמ"ש סמ"ג בשם ה"ג, ולפי זה מ"ש רבינו דמן התורה לברך אחר אכילת מזון אחר שבעת מינים קאמר וי"ל דוייני טפי מדברים אחרים. ומיהו קשה

הגהות מיימוניות
ב [לשון הטור ומיהו מטעמת א"צ לברך עד רביעית לכאורה משמע אפילו טועם ובוטע וכן כתב הרמב"ם ו"ל מטעמת אינה צריכה ברכה אבל ר"ה פירש דוקא בטועם ופולט אבל אם הוא בוטע אפי' בכל שהוא צריך לברך ע"כ. וכן כתב הרמב"ם: כרבי

דא"כ הו"ל לרבינו לומר שנאמר ארץ חטה ושעורה וכו' ואללת ושבעת וזכרת. ולכן נ"ל דרבינו דייק לישנא דתוספתא (ברכות מ"ח:) דקתני זכרה מזון מן התורה שנאמר ואללת ושבעת ומשמע ליה דלחמשת מיני דגן דוקא קאמר מדנקט ושבעת ואין לך דבר שמטביע אלא ה' מיני דגן: ומ"ש והוא שישתה רביעית והוא שיאכל כוית. בפרק ילד מברכין (שם ל"ח: ל"ט.) א"ר חייא בר אבא אמי ראייתא את ר' יוחנן שאכל זית מליח וצריך עליו מחלה וסוף א"ל ר' ירמיה לר' זירא ר"י היכי בריך על זית מליח כיון דשקליה לגרעינתא זכר ליה שיעורא א"ל מי קברת כוית גדול בעינן כוית גיוני בעינן והא איכא. ופירש"י זכר ליה שיעורא וגבי זכרה פירום הארץ אכילה כתיבא ואכילה זכוית. וכתב הר"ק ש"מ דכל

מגדל עז
פ"א א מצות עשה מן התורה כו' עד מברך אחריו. פרק מי שמתו (דף כ"ו) ולשון המוספתא זכרה המזון מן התורה שנאמר ואללת ושבעת וברכת ע"כ: **ב** ומדברי סופרים לברך על שאלת כוית. פרק ילד מברכין (דף ל"ח:) ובמציעות כו' עד רביעית. פרק היה קורא (דף מ"ז:) **ג** וכשם שמברכין כו' עד יעשה אותה. פרק קמא דפסחים (דף ו') **ד** וברכות רבות לברך על די וללת ממנו. פרק היראה (דף נ"ו:) **ה** ונוסח כל הברכות

ספר אהבה [הל' קריאת שמע]

פ"א [ה"ז]. ברכות אלו עם שאר כל הברכות הערוכות בפי כל ישראל עזרא ובית דינו תקנום ואין אדם רשאי לפחות מהם ולא להוסיף עליהן. נראה לדעת זה הרב דאסור לומר פיוטין בברכות של ק"ש, וצ"ע:

[שם] כללו של דבר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות הרי זה טועה וחוזר ומברך כמטבע. ולא נהיר זה מעובדא דההוא רעיא¹ דאמר בריך [רחמנא]² מארי דהאי פיתא וגם מההוא דאמר³ דיהבך לן ולא יהבך לעפרא ופטרו אותו מלהודות ואע"פ ששינה ממטבע ברכת הגומל ומנימן שינה מטבע ברכת הזן ואעפ"כ יצאו, וה"ר זרחיה פסק כי המשנה מן המטבע יצא⁴:

פ"ב. [ה"ג] היה ישן מצערין אותו ומנערין אותו עד שיקרא פסוק ראשון מכאן ואילך אם אנסתו שינה אין מצערין אותו. פירוש להיות גיעור יפה ואם קרא אותה כמתנמנם יצא, אבל אם לא יקרא כלל לא יצא, כדאמר מר זוטרא⁴ ע"כ מצות כונה מכאן ואילך מצות קריאה, והלכה כדבריו דהא אוקימנא בריש פירקין⁵ מאי כיון לבו לקרות וההיא כמר זוטרא אולא. ואפילו אפרשת ציצית מצוה להזכיר⁶ משום דכתיב למען תזכור דהא קי"ל כר' אלעזר בן עזריה⁷ דאמר צריך להזכיר ואפילו בלילה, וצ"ע הרב איך סתם דבריו ולא כתב כל הצורך:

[הט"ז] אבל מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום פוסק באמצע הפרק ומשיב לו שלום. פירוש ואפילו באמצע הפסוק אבל באמצע פסוק ראשון לא יפסיק כמו בתפלה וכן מפורש בירושלמי⁸:
[הי"ז] אבל בין ויאמר לאמת ויציב הרי הוא כאמצע הפרק ולא יפסיק אלא לשאול מפני היראה ולהשיב מפני הכבוד. ונראה לפרש לא יפסיק כלל דהוה ליה כפסוק ראשון שהוא כמו מלכות שמים:

פ"ג [ה"ב] וכל מי שקרא במקום שאין קורין חוזר וקורא. צ"ע מאין הוציא זה דאם קרא בצד המת שיחזור ויקרא, כיון דאינו אסור אלא משום לועג לרש למה יחזור ויקרא:

- 1 ברכות מ: 2 כס"מ 3 ברכות נד: 3 עמש"כ ריש הל' ע"ז הערה
2. ושייך גם לכאן, ומה שהביא הכס"מ ה"ח ד"ה מצאתי להרמ"ך הוא ממש"כ רבנו לקמן פ"ח מהלכות ברכות. 4 ברכות יג: 5 שם ע"א 6 אולי צ"ל: להעיר.
- 7 ברכות יב: 9 לא מצאתי בירושלמי הא דבפסוק ראשון לא יפסיק, ועי' בבאורי

דליף מזכירה ללא תשכח. ועיין פרי חדש כאן * ואי"ה יבואר במקום אחר. ועיין מה שכתבנו אי"ה בסיומן פ"ג [אשל אברהם] [סעיף] [אות ג'] מה שכתבנו בענין ספק דרבנן וספק ספיקא, ונפרי חדש שם [אות ז]. שייך למה שכתבנו המ"א דהכי תקנו, עיין גר"מ [ספר המצות] שז"ל הא' אף דכל דרבנן דין תורה מלא תסור, הכי אלתנו נספיק לקולא, וכלן מבוטל דלתנו לתומא טעה בין פרק לפרק כו'. ומה שכתבתי לעיל [סוף ד"ה ומנחך] ראייה מנכרת המזון, לא דמי, דהתם מסופק בשניהם הוה זלוזל, מה שאין כן כאן דיואמר ודאי לא אמר. אלא דמכל מקום י"ל הכי תקנו כשיש עדיין לומר פרשה דין תורה ויש צפרשיית אחרות ספק, יאמר כולם כמו שכתבתי לעיל:

פח בנוסח התפלות אין לשנות נוסח האשכנזים לנוסח ספרד, כמו שכתב המ"א שם הכוונות:

העין ד, ולא ולישינן לספק לא תשא, כמו שכתב הפרי חדש כאן [ד"ה ומ"ש], י"ל דעשה דחיא ללא תעשה. וגם זה יש לעיין כי ברכת המזון מצות עשה אחת כל השלש ברכות, וספק ועובר בכל ברכה, וכפי מה שכתבתי בספר שושנת העמקים [כלל ב] י"ל אין עשה-דוחה לב' וג' לאוין. אמנם בקריאת שמע דברכות אין מעכבין, למה חזר ומברך, ואיזה דחיה שייך בכאן, כל מקום שיכול לקיים שניהן כו' דברכות אין מעכבות, גם קיימא לן ספק תורה אין מברכין עליו כבסימן י"ז * וצ"ע, ואי"ה בפתיחה להלכות ברכות [אות א, טו, יז] יבואר עוד מזה. ועם זה י"ל ספק התפלל אע"ג תפלה דין תורה, י"ל חומר לא תשא ואין מצות עשה אחת דוחה להרבה לאוין, מה שאין כן ברכת המזון דאכל ועליה רמיא לברך אין ספק מוציא מידי ודאי, ועדיף מספק התפלל. ואי"ה בסימן ש"ה [אשל אברהם אות א] ולקמן [סימן] קפ"ד [שם אות ה] וסימן ק"ו [שם אות ו] יבואר *:

מחצית השקל

דאם לא קרא קריאת שמע וגם לא אמר אמת ויצייב לא תיקן הכל במה שאומר עכשיו אמת ויצייב, מכל מקום שמה אמר וקרא קריאת שמע וכשיאמר עתה אמת ויצייב תיקן הכל, שקרא קריאת שמע וגם אמת ויצייב. מה שאין כן אי יקרא קריאת שמע דבשום צד לא תיקן הכל, דאי לא קרא קריאת שמע וגם לא אמר אמת ויצייב, כשיקרא עתה קריאת שמע עדיין לא אמר אמת ויצייב. ואי קרא קריאת שמע ולא אמר אמת ויצייב, א"כ כשעתה שוב יקרא קריאת שמע לא תיקן כלל, עת"ד. ולפי זה הוא הדין היכי להסתפק אי אמר אמת ויצייב וגם לא קרא פרשת ציצית, דגם כן ליכא להסתפק שאמר אמת ויצייב ולא אמר פרשת ציצית אלא שמה לא אמר שניהם או שמה אמר פרשת ציצית ולא אמר אמת ויצייב, אם כן ג"כ עדיף לומר אמת ויצייב מלומר פרשת ציצית, מטעם שכתבו התוספות כנזכר לעיל: **אב"ל** פירוש הרי"ש כו'. דהתוספות כתבו בשם הרי"ש שתייר דמירי שביר לו שאמר שמע והיה אם שמוע ומסתפק אי אמר פרשת ציצית וגם אי אמר אמת ויצייב, ומה שאמר ספק אמר אמת ויצייב נכלל בזה שגם מסופק אי אמר פרשת ציצית, כיון דבשניהם יש בהם הזכרת יציאת מצרים נכלל פרשת ציצית בכלל אמת ויצייב, וא"כ כשאמר ר' יהודה בספק כהאי אומר אמת ויצייב על כרחך ר"ל שיאמר פרשת ציצית וגם אמת ויצייב, דשניהם נכלל במה שאמר אמת ויצייב כנזכר לעיל. ועוד, דאם לא כן מה תיקן הרי"ש בחירוצו, אכתי תקשי לימא פרשת ציצית דאית ביה תרתי עול מצות ויציא מצרים. אלא ודאי דבאמת ר"ל שיאמר תרתי פרשת ציצית וגם אמת ויצייב. הרי לפי זה ספקו של מ"א מבוואר להדיא בגמרא, והם דברי ר' יהודה דכהאי גוונא שמסתפק בפרשת ציצית ובאמת ויצייב צריך לומר שתייהן: **שאם אמר ה"כ** כו'. שכן היה מגהגו של ר' יהודה הנשיא כשהיה עוסק עם תלמידיו שלא קרא רק פסוק א' ומכל מקום למד עמהם כל יום באותו זמן בשחר הלכה אחת מיציאת מצרים כדי לזכור יציאת מצרים: **וששום כו' ב"ה** כו'. משנה דף י"ב ע"ב:

פח האר"י ז"ל כו'. וכן כתב בספר הסידים כו' שגם הפסוקים כו'. וכתב הטעם כי על אלו הפסוקים שמוזכרים קודם הקרובין ניתקן הקרובין, וא"כ הפסוקים שנאמרו ברות הקודם עדיף מן הקרובין, ע"ש. וא"כ הוא הדין הפסוקים שקודם הסליחות יש לומר הפסוקים בנחת, דלא כמנהג

לבושי שרד

עכשיו אמת ויצייב, אצל אס יקרא עכשיו קריאת שמע שמה כבר קרא קריאת שמע, א"כ אינו מתקן עכשיו כלום, ע"ש נאורך. והר"ר שמעיה"ל מ"ן דמירי שידע שקרא קריאת שמע רק מסופק בלמה ויצייב ופרשת ציצית, וכולל מלתא דליעתא מנרים קרי ליה אמת ויצייב, ולהכי כו' מנריכין ליה לתזור אומר שניהם דכולל חדא מלתא היא. ומה מונח כל דברי הגמ"א. וכן [כ"ב] (הר"א) [האליה רבה] [פ"ק] [ב] שם ה"ח [דברי תמוזות נכוח פ"ג אות מ] דילמא שניהם, דלע"ג דמי דשאר פרשת ציצית היא אמת ויצייב מדרבנן, מכל מקום כן הוא הדין, כמו בקריאת שמע עממה אס נספיק נה אומרה עם הצרכות, קך ציצית מנרים יאמר הנכרה שנתקן עליה:

אוצר מפרשים

סימן ט"ו [שם כתב על דבר אחד שמיחה בש"ץ שלא יעבור לפני התיבה בבגדי צמר להתפלל בנוסח ספרד, כי אין הלוכש צמר כדאי הוא לה. וכתב שאין לחוש לזה, ובאמצע התשובה מביא מה שקיבל מרבתינו הגאונים ז"ל על דבר נוסחאות התפלה, שכלם שוות זו כזו וכל שיש בווי שבו, אלא שאין אתנו וידע עד מה, ואנו מתפללים על דעת מתקני התפלות ונוסחאות הללו כי כולם לזכור אחד נתכוונו, כמו שנגזר אחד לכמה נביאים, ואין ב' נביאים מתבאין בסגנון אחד. וכל נוסחא ונוסחא אינה אלא סגנון אחת משונה מחברתה, אבל הם עולים למקום אחד. והאר"ך עוד שם ובתשובה שלאחריה ובסימן קצ"ז [ד"ה כולן] בענין זה:] (התם סוף)

וממה שכתב המחבר אם ברור שקרא קריאת שמע רק ספק אם בירך לפניו ואחריה אין חזר ומברך, והא לפניו בלאו הכי אין חזר דסירכיה נקיט ואתאי, עיין תוספות ברכות כ"א א' ד"ה ספק ומהרש"ם ז"ל שם, אם לא שנאמר לחלק בין ההיא דלמען ירבו המזכר בסימן ס"ד [סעיף ד], ועיין מ"א [ד"ה ואס] מה שכתבנו בזה אי"ה, יע"ש. עוד ר"ע אדבר במה שכתב הלבוש [סעיף א] בכאן, כי דבריו עולים לרום ומרסע איגרא כפי דעתי העניה והחלושה. כי המעיין בדבריו יראה מבוואר שסובר לא תשא הוה דין תורה (דלא כמ"א סימן רט"ו), ומשום הכי אתי שפיר טעם הר"ר מנוח דספק ברכה לקולא שלא יעמוד בספק לא תשא, מה שאין כן בספק קרא קריאת שמע אתי ספק עשה של קריאת שמע ומפיק מספק לא תשא, וכפי הנראה מטעם דחיה הוא. והנה ניחא לי בספק בירך ברכת המזון דחזר ומברך דספק תורה לחומרא, כדאיתא בסימן קפ"ד [העין ד], ולא ולישינן לספק לא תשא, כמו שכתב הפרי חדש כאן [ד"ה ומ"ש], וספק לא תשא עובר בכל ברכה, וכפי מה שכתבתי בספר שושנת העמקים [כלל ב] י"ל אין עשה-דוחה לב' וג' לאוין. אמנם בקריאת שמע דברכות אין מעכבין, למה חזר ומברך, ואיזה דחיה שייך בכאן, כל מקום שיכול לקיים שניהן כו' דברכות אין מעכבות, גם קיימא לן ספק תורה אין מברכין עליו כבסימן י"ז * וצ"ע, ואי"ה בפתיחה להלכות ברכות [אות א, טו, יז] יבואר עוד מזה. ועם זה י"ל ספק התפלל אע"ג תפלה דין תורה, י"ל חומר לא תשא ואין מצות עשה אחת דוחה להרבה לאוין, מה שאין כן ברכת המזון דאכל ועליה רמיא לברך אין ספק מוציא מידי ודאי, ועדיף מספק התפלל. ואי"ה בסימן ש"ה [אשל אברהם אות א] ולקמן [סימן] קפ"ד [שם אות ה] וסימן ק"ו [שם אות ו] יבואר *:

אמר אמת ויצייב חזר ואומר, משום דסבירא ליה קריאת שמע דרבנן ואמת ויצייב משום הזכרת יציאת מצרים דאורייתא. ופר"ך אי אמת ויצייב דאורייתא קשיא מתניתין דבעל קרי הנ"ל, למה אינו מברך אחר קריאת שמע ברכת אמת ויצייב ע"י הרהור. ומשני הא כבר הזכיר יציאת מצרים בהרהור קריאת שמע. ופר"ך ונימא אמת ויצייב ע"י הרהור ולא נימא קריאת שמע, ומשני קריאת שמע עדיף דאית ביה תרתי, עכ"ל הגמרא. הרי דדברי התוספות הם דברי הש"ס ואין דבריהם תוספת, אלא דכן דרך רש"י ותוספות לפרש במשנה דברי הש"ס המוזכרים אחר זה. אבל מ"א לא ידעתי מאי הוצרך לראיה מדברי התוספות, והוה ליה להביא דברי הש"ס. ואולי י"ל דבדברי הש"ס דסתם ומשני קריאת שמע עדיף דאית ביה תרתי היה אפשר לדחוק [ד"ר] לתתי לבד יציאת מצרים, דהיינו מלכות שמים ועול מצות, וא"כ כפרשת ציצית גרידא דלית בה יתרון כי אם חדא דהיינו עול מצות, היה אפשר לדחוק דאין בו עדיפות כל כך על אמת ויצייב. מה שאין כן התוספות שלא הזכירו דקריאת שמע עדיף מאמת ויצייב רק דאית בה מלכות שמים, ולא הזכירו עול מצות, משמע דבחדא גמי שיהא בו עדיפות על אמת ויצייב, וא"כ הוא הדין פרשת ציצית דאית ביה חדא עול מצות עדיף מאמת ויצייב, וכיון דהראיה מפורשת יותר בתוספות הביא מ"א דברי התוספות: **אב"ל** ספק כ"א ב"ה כו', כצ"ל. שהקשו התוספות אהא דאמר ר' יהודה הנ"ל ספק אמר אמת ויצייב חזר ואומר אמת ויצייב, על כרחך מיירי שנתספק גם אם אמר קריאת שמע, דאי ברור לו שאמר קריאת שמע א"כ כבר הזכיר יציאת מצרים, וא"כ למה צריך לחזור ולומר אמת ויצייב משום דהוי ספק דאורייתא הא השתא לא הוי ספק דאורייתא דהא כבר הזכיר יציאת מצרים בקריאת שמע, וכיון שגם קריאת שמע מסתפק אי אמרה א"כ למה אמר שיאמר אמת ויצייב, טפי היה לו לומר שיקרא קריאת שמע דאית ביה תרתי. ותירצו התוספות דהא איכא שני ספקות, חדא שמה לא אמר לא קריאת שמע ולא אמת ויצייב, שנית שמה לא אמר אחד מהן. ובזה ליכא להסתפק שמה אמר אמת ויצייב ולא קריאת שמע, דמסתמא התפלל כדרך המתפללים תחלה קריאת שמע ואחר זה אמת ויצייב. אלא איכא איכא לספיקי שמה קרא קריאת שמע ולא אמר אמת ויצייב, וא"כ עדיף טפי לומר אמת ויצייב ולא קריאת שמע, דאם אומר אמת ויצייב ניהו

(ה) מ"ז סק"א ר' אלעזר א"א בקריאת שמע. דשמואל סבירא ליה קריאת שמע מדרבנן אמת ויצייב מדאורייתא, ור' אלעזר פליג דקריאת שמע מדאורייתא, אצל בלמה ויצייב לא פליג: (ג) מ"א סק"א אב"ל בדף כ"א, כ"ל: (ד) שם בד"ה ספק. אהא דסבירא ליה לשמואל ספק קרא קריאת שמע אינו חזר וקרא ספק אמר אמת ויצייב חזר משום [ד] אמת ויצייב דאורייתא. הקשו התוספות הא על כרחך ספק אמר אמת ויצייב היינו שמסופק גם מקריאת שמע, דאם ידע שקרא קריאת שמע אין אמת ויצייב מדאורייתא, וא"כ יאמר קריאת שמע דאית ביה תרתי מלכות שמים ויציא מצרים. ומילנו דעדיף שיאמר אמת ויצייב דלא אפשר שמיין הכל, דאם נחמלה קרא קריאת שמע ולא אמת ויצייב הרי אמר

פח א (מ"א סוף הסימן) ונראה י"י דב"ל שכן. נ"ב, ואני חושך בזה, מפני שלא נזכר בה יום צאתינו מארץ מצרים כי אם קריעת ים סוף, והתורה הקפידה [שמות טו, ג] למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, אלא שחכמינו ז"ל הוסיפו גם קריעת ים סוף, ומשום הכי עדיף אמת ויצייב מפרשת ציצית, אבל שירת הים לחוד לא מנתי. ועוד נראה לי דאם לא נתכוין לצאת ידי חובתו בקריאת שירת הים הרי לא יצא ידי חובתו, דקיימא לן מצות צריכות כוונה:

פח א (מ"א ריש הסימן) שוה ל"ב. נ"ב, ואילו ידע מזה הרשדים חלק אר"ח סימן (ל"ד) ולהו לא היה כותב כמו שכתב, ע"ש. ועיין תשובות חתם סופר אר"ח

סט א. מגילה כ"ג
 [ע"ז לפירוש הר"ן סט
 יג, א ד"ה מהני ודש"י סט
 ד"ה אין והר"ש סט פ"ג
 סימן ז וד"ה מהני סט
 מהר"י אטנבן:]

ציונים דרמ"א

סח (הר"י) [הרא"ש]
 טוף פרק אין עומדין
 [נרות פ"ה סימן טא]
 והרשב"א [ש"ת ח"א סימן
 מסנ] והטור [ז]:
 ט דברי עצמו [דברי
 משה פ"ט טור נסס
 הרמ"ה]: ג דברי
 עצמו [על פי] מהר"ל
 הלכות תפילה עמוד תל
 והרמ"ה [סס]: ד דברי
 עצמו [סס]:
 סט א* דרכי משה
 אורח א ד"ה פירוש:

חכמת שלמה

סט (סעיף א) אם יש בני
 אדם וכו'. י"ב עין דרכי
 משה [ד"ה ותלמיד] שהיא
 גסה הר"י מ"ן [סימן טו]
 דתפלה אין לעבור לפי
 המנהג אלא עבר עשרה ועיין
 מה שכתבתי ראה לדברי
 הלכות תפילין סימן ל"ו
 תשובתי לק"ק טרנאפאל מן
 הירושלמי עיין סט בחיובי
 לאור"ח משנת תקל"ו, ע"ש
 ודוק:

הגהות והערות

הן כך היא הטור נסס
 הלא"ז ויבטו תם, אף
 הטור עצמו ס"ל שלא
 יאמרו:
 וכן בונתו להגיה את
 מהדורת אמ"ד ט"ג סט
 נאמר: "וכתב רמ"מ סי' כו
 כתב:
 וכן במהדורת ה"מ שנה
 נכונה" כתוב "שמחיר
 ללמוד" ומקורו את המילים
 "שלא לומר":
 וכן ע"פ מהדורת
 ה"מ שנה נכונה":
 סט א [תוספת מהדורת
 ויניא"ש כ"ז די קאנלי:
 ב] תוקן דפ"א ע"פ
 מקור חיים, מוספת שנת,
 ולנטי שנת:
 ג] תוקן דפ"א ע"פ יד
 אפרים:
 ד] תוקן ע"פ יד אפרים
 ותוספת שנת:
 ה] תוקן דפ"א ע"פ יד
 אפרים, מקור חיים, מוספת
 שנת, דגול מרננה, ולנטי
 שנת:
 ו] תוקן דפ"א ע"פ יד
 אפרים, מוספת שנת, ולנטי
 שנת, ודגול מרננה ומקור
 חיים:
 ז] תוקן ע"פ הכת"י:

ותיות אשר הנה וכו' ליהטא אש סביבותיו, עכ"ל: **א אין אדם** **סט** **(א)** ועבשיו לא נהגו בו. המנהג עכשיו שלאחר שקיים פרוש בו. (ס) וכן כתב ר"מ מ"ן סימן פ"ו. רק כתב שמהגו לומר הפייט ואח"כ מתחיל בצרכה יוצר אור שלא להפסיק בצמנע הצרכה, (ס) ואם מתפלל ביחיד לא יאמר שום פיוט בצמנע הצרכה, עכ"ל. מיהו בסוף סימן נ"ד כתב רמ"א דאסור להפסיק (ס) בין ישתבח ליוצר, [ד] בשלמא כשאמר אותו בצמנע הצרכה הוא מעין הצרכה, ועיין סימן ק"ט סעיף א' בהג"ה. מיהו נפסק שהחזונים מאריכים הרבה בניגונים, מוטב לומר הפיוט קודם שיתחיל בצרכה, דהרוב הוא שלא מענין הצרכה, כן נראה לי. ונראה לי דאם שכת לומר הפיוט עד שגמר הצרכה, אסור לאומרו, דלא עדיף מעל הניסים (ס) צמנוכה ופורים, עיין סימן רל"ד [סעיף ד]. ועוד, דשלמא כשאומרו בצמנע הצרכה הוא ליה מעין הצרכה, אלא בין צרכה לצרכה אסור להפסיק:

דהוי הפסק: הגה [ב] (ס) ויש אומרים דאין אסור בדבר וכן נוהגין בכל המקומות לאמרם (ס) והמיקל ואינו אמרם לא הפסיד (ס) ומכל מקום לא יעסוק בשום דבר אפילו בדברי תורה אסור להפסיק ולעסוק כל זמן שהצבור אומר פיוטים כל שכן שאסור לדבר שום שיחה בטילה (ס) ומכל מקום מי שלומד על ידי הרהור שרואה בספר ומהרהר לית ביה אסורא דהרהור לאו כדיוצר (ס) דמי אלא שמתוך כך יוצאו לדבר ויצאו לדי הפסק ועל כן **א** אין לאדם לפרוש עצמו (ב) מהצבור במקום שנהגו לאמרם ויאמר אותם עמהם ועיין לקמן סימן ז' (סעיף ז'):

סימן סט

דין פורס על שמע. וכו' ב' סעיפים:

א **[א]** **אם בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד ולא שמעו לא קריש ולא קדושה עומד אחר מהם ואומר קריש וברכו וברכה ראשונה יוצר [אור] (ס) ולא יותר וזה נקרא פורס על שמע [ב] לשון חתיבה כמו פרוסה שאין אומרים אלא קצת ממנה: הגה (א) (ס) [א] (ס) ועכשיו לא נהגו לומר כל צרכה יוצר אור אלא (ס) אומרים קדיש וברכו בין צרכה לצרכה אסור להפסיק:**

ס **[ב]** **כתב (ה) הרמ"ע [מפאנו] סימן (פ"ה) [פד] [ב]** רצון קשישי לא הנהיגו כלום ציית הכנסת, מפני המחלוקת, אלא כה משפטם ציני עמודי היכי דיתבי וגרסי, ששצילי י' ראשונים וכל הנמצא אחס בשעת (צרכה ראשונה) [צרכו קמא] (ס) של צרכה יוצר אור שוב אין אומרים ברכו, (אף) [אף] (ס) אם היה א' מהם שלא התפלל עם הצבור אלא האריך בסדר התמיד ופסקו (ס) דומרה, ומצעי ליה למימר יוצר אור באפיה נפשיה, ואי איכא עשרה דאזמין גציה שרי ליה למפתח צרכו אע"פ ששמע וענה בתחלה, איצרא (ס) דלאו שפיר עבדי, דניחא טפי לנלווי צבורא, (ס) מיהו כיון שהוא סומך צרכו ליוצר אור שפיר דמי. ובשציל יחיד שלא שמע צרכו כלל, הכי נמי שהחירו לומר צרכו בשצילו (ס) אפילו בלא סמיכות יוצר אור, אלא אם שמע מא' מן העולין (ס) לקרוא צמורה דיו ואין חוזרין בשצילו (ס) אלא היכא דלא בריך על שמע דלאמרן (ס) (ובכל) [דכנל] גוויי שרי ליה למפתח צרכו (אחרינא) [איהו] (ס) לנפשיה, (ס) ובלבד בצבור [אור] (ס) אחרינא בניניה, עכ"ל. והר"ב צ"י [ד"ה תנן] כתב נסס מהר"י אצוהב שיש לומר שלא יאמר צרכו אם לא יהיה שם אפילו יחיד שרואה לצדך על שמע, שאם לא כן יהיה נראה ש"ס שש"ץ אומר להם צרכו ואין צוהב גס אחד שיצרך, עכ"ל. וכתב דרכי משה [אות א ד"ה ותלמיד] על זה ונ"ע דאם כן אסור לאותו שלא שמע צרכו לפרוס שמע, (ס) שהרי אין אחד מהשומעים שיאמר צרכו קריאת שמע, עכ"ל. ולא הביטוי, דהא לצרכתם אע"פ שכל א' אמר צפני עצמו צרכו קריאת שמע (ס) חוזרים ואומרים צרכה ראשונה שלא יהא נראה ככופר, וזהו שכתב מהר"י אצוהב שאם אין צוהב א' שרואה לצדך על שמע, כגון שרואים ללכת לדרכם, לא יפרסו שמע כלל: **א ועבשיו לא נהגו בו.** דכיון שאומרים צרכו ה' המצורך לעולם ועד מו לא מחזי ככופר, מידי דהוי אצרכה

באר היטב

סח (א) דמי. אמנם נשעה שהחזן אומר קדיש אסור להרהר בספר, שצריך הרבה לכון עניינת הקדיש, פרי חדש: (ב) מהצבור. והר"י ז"ל לא היה אומר פיוטים ופיוטים אלא מה שסדרו הראשונים כגון הקליר, שנתקנו על דרך האמת, וכן לא היה אומר יגדל. אמנם המנהגים שנהגו בשאר התפלה אין לשנות ממנהג מקומו, כי י"ב שערם נשמים נגד י"ב שצטים וכל שצט יש לו שער ומנהג, לד, (ו)מה שזכר בש"ס הוא שזה לבל, כוונתו. (ובשנ"ה) [ובשנ"ה] הלקטן האריך צמס גאוניס שמהנה לומר פיוטים, ובשמיט ר' אלעזר ותיות אשר הנה וכו' ליהטא אש סביבותיו, ע"ש [מ"א ריש הסימן]. כתב הר"ס סימן פ"ו שמהנה לומר הפייט ואח"כ מתחיל בצרכה יוצר אור, שלא להפסיק בצמנע הצרכה, הוא מעין הצרכה. מיהו נפסק שהחזונים מאריכים הרבה בניגונים מוטב לומר הפייט קודם שיתחיל בצרכה, דהרוב הוא שלא מעין הצרכה, ואם שכת לומר הפיוט עד שגמר הצרכה, אסור לאומרו, דלא עדיף מעל הניסים צמנוכה ופורים, ע"ש:

מחצית השקל

מכל מקום כתב הוא כיון שסומך צרכו ליוצר אור רשאי הש"ץ לומר ברכו בשבילו. וכן משמע מלשוננו אחר זה, וכן כתב בספר אליה רבה [סוף ס"ק ג] משמו, ע"ש: **א"א** היכא דלא בריך ע"י שמע. ר"ל, שעדיין לא התחיל בברכת יוצר, שאז אפילו שמע ברכו רשאי ש"ץ או אחר לומר עבורו ברכו כיון שסומך עתה ברכו ליוצר אור, כנזכר לעיל: ובכ"ז גוויי. ר"ל, אפילו שמע ברכו וגם כבר אמר ברכת יוצר, אף שאין הש"ץ רשאי לומר ברכו עבורו אבל הוא עצמו רשאי לומר ברכו כשיש לו עוד ט' צדייתו ליה, אף שאותן תשעה כבר יצאו ידי ברכו: **וצ"ע** דאם כן בו' שהרי אין אחד מהשומעים בו. ר"ל, בשלמא (או) [א"י] פורס אותו ששמע ברכו א"כ יאמר ברכת יוצר אותו שלא שמע, מה שאין כן אם פורס מי שלא שמע והשומעים כבר אמרו ברכת יוצר א"כ עתה לא יאמר א' מהשומעים ברכת יוצר, ובאמת אדרבא כתבו הפוסקים דעדיף אי זה שלא שמע פורס: וזהו שכתב מהר"י אבוהב שאם אין בהם בו. ר"ל, היכי משכחת לה, דהא אפילו אם השומעים אמרו ברכת קריאת שמע מכל מקום אומרים עתה ברכת יוצר. ולזה כתב דמשכחת לה שרוצים לצאת לדרכם: (ס"ק א) ועבשיו בו. מידי דהוי אצרכה התורה. שהעולה אומר ג"כ ברכו בו' והשומעים אין אומרים כי אם ברוך ה' המבורך לעולם ועד בו', ועל כן בזה לא נראה ככופר:

שערי תשובה

סח (א) דמי. עיין באר היטב. ועיין פרי חדש שמתיר שלא לומר [פיוטים] ומותר [ו]ללמוד או ע"י הרהור. ובכרבי יוסף [אות ב] כתב דבפיוטי הקליר וכיוצא אין לעשות כן, אך בפיוטים מאחרונים המשוררים [החושן] [ז] עצמו ומהרהר בדברי תורה, אריך למעבד הכי: (ב) מהצבור. עיין באר היטב. ובשלמי ציבור [ו] ב] כתב שראה בירושלים תוכ"ב ספר הכונת מכת"י מהר"ש ורוטל בן מהר"ח זלה"ה [כהנהגות שער הכונת שם אות ג] שכתב על דברי אביו שכתב מורי לא היה אומר בו', ור"ל, אמר שמואל אע"פ שכתב זה אבא מארי ז"ל, ראיתיו כשהיה ש"צ בקהל בימים נוראים היה אומר כל הווידוים וכל אור, שלא להפסיק בצמנע הצרכה, ואם מתפלל ביחיד לא יאמר שום פיוט בצמנע הצרכה, הוא מעין הצרכה. מיהו נפסק שהחזונים מאריכים הרבה בניגונים מוטב לומר הפייט קודם שיתחיל בצרכה, דהרוב הוא שלא מעין הצרכה, ואם שכת לומר הפיוט עד שגמר הצרכה, אסור לאומרו, דלא עדיף מעל הניסים צמנוכה ופורים, ע"ש:

מחצית השקל

העולם: (ס"ק א) אין בו. בשלמא בו' הוי מעין הברכה ועיין סימן ק"י"ט. ר"ל, דשם מבואר דיכול להוסיף בכל ברכה שבאמצעות של י"ח מעין אותה ברכה, אלא שצריך להתחיל בברכה ואח"כ יאמר התוספת, אבל לא יאמר תחלה התוספת ואח"כ יתחיל הברכה. והיינו טעמא דצריך לעשות עיקר מטבע שטבעו חכמים, לכן צריך להתחיל במטבע חכמים. והוא הדין הכא, דבאמצע ברכה שרי כיון שהתחיל במטבע חכמים וגם תוספת הפייט הוא מעין הברכה, מה שאין כן לומר הפיוט קודם שיתחיל בברכה אסור, דאז הפיוט עיקר ולא מטבע חכמים:

סט כתב הרמ"ע בו'. לא נהיגו כלום בו'. ר"ל, שלא ימחו בבני אדם שעשו בענין זה דלא כפי שהיה נראה להני רבנן: ביני עמודי בו'. ר"ל, בבית מדרשם דליכא למיחש למחלוקת: **וזבני** ליה ל'פייט יוצר בו'. ר"ל, שאין הש"ץ אומר עבורו ברכו דהיינו לפרוס על שמע עבורו, כיון שעכ"פ גם הוא שמע ברכו אלא שהוא לא הגיע אז לברכת יוצר: שרי ליה למפתח בו'. ר"ל, הוא עצמו רשאי לומר ברכו: איברא דלאו שפיר עבדי. ר"ל, במה שהאריך בסדר תמיד ופסקו דומרה: מיהו כיון שהוא סומך ברכו ליוצר אור. ר"ל, כיון דהשתא עומד בתחלת ברכת יוצר אור: שפיר דמי. ר"ל, ניהו דמנהגם היה שאין הש"ץ פורס בשבילו כהאי גוונא,